

NAITELAN

Esimene Eesti teatri-, kunsti-, kirjanduse- ja spordiajakiri

„Näitelawa“

ilmub kord nädalas — igal reedel

19. veebruarist see aasta uuel toimetusel II. aastakäiku alates, paljude püüdega, mis teatri- ja kunsti-ilmasse piutuvad, ilustatult kaantejoonistus kunstnik Polandi poolt. — Käesolevaks aastaks on paljud tähtsamad kunstnikud, näite- ja ilukirjanikud ning õpetlased oma kaastööd lubanud.

„Näitelawa“ juhtkirjad puudutavad teatriolusid, toovad ülewaatlikka arwustusi ja munesuguseid kunstiharusid käsitawaid teaduslikka töösid ning referatsid.

„Näitelawa“ kroonikaosa sisaldab teateid ja kirjeldusi kogu ilma teatri tegevusest ja wõoludest, kulturalistest sihtidest jne. Siin ilnuwad tähtsamate näite-tegelaste, kunstnikkude ja kirjanikkude elulood, nende püüded ja kunstikaswatusline tegewus.

„Näitelawa“ jutosas awaldatakse kõigeti kunstinõudeid täitwaid töösid näitelawa elust, pilkenaljast jne. Esimese numbriga hakkab Saksa kirjanik Wolters'i roman „Nende carrière“ ilmuma.

„Näitelawa“ divertissement toob ilulugemiseks sündsaid luuletusi, traagikalisi ja koomikalisi monologisid ja etteasteid.

„Näitelawa“ tahab oma lugejaid täieliku teatri-ajalooga, tema algusest kuni käesolewa ajani tutvustada, teatri tulewikuasteid ja kaswatuslist tähtsust kulturatöös silmas pidades, rahwast näitekunsti lugupidamisele wiia.

Et maal olewatele seitsidele ja asjaarmastajatele näidendisi kättesaadawaks teha, annab

„Näitelawa“ 1919. aastal 8 suuremat (3—5-waatuslist) ja 10 vähemat (1—2-waatuslist) meie olude kohast kurb- ja naljamängu era raamatuna (mitte üksikute lehtedena) oma tellijatele hinnata kaasa. Kergenduseks on täielik regie-sissescade, märkuste ja kostüümide kirjeldus ning iseloomude seletus. Kaasaantawatest näidenditest ilnuwad esmalt: Hejermans'i „Seitsmes käsk“, Voss'i „Süüdi“, Walter-Steini „Preili doktor“, Max Halbe „Noorus“, Wied'i „2×2=5“, Minna Canfi „Anna-Liisa“, A. Dinter'i „Salakaubawedajad“ ja m. t.

Spordiosakonnas on kaastöölisteks Lurich, Aberg ja teised.

Tellimise hind:

aastas, postiga	5 rbl.	— kop.	postita	4 rbl.	60 kop.
1/2 aastas	3	”	”	2	” 50
1/4 aastas	1	” 60	”	1	” 40
1 kuu peale	—	” 55	”	—	” 45

Kuulutuste hind:

1 lehekülj	30 rbl.		1/4 lehekülge	8 rbl.
1/2 ”	15 ”		1/8 ”	4 ”

Lehe eesotsas poole kallimad.

Aasta, poole aasta ja kuuaja kuulutuste hind kokkuleppimise teel odavam.

☞ Üksik nummer 13 kop. ☞ Adressi muutmise 20 kop.

Proowinummer saadetakse 2 seitsmekopikalise margi eest tellijale kätte.

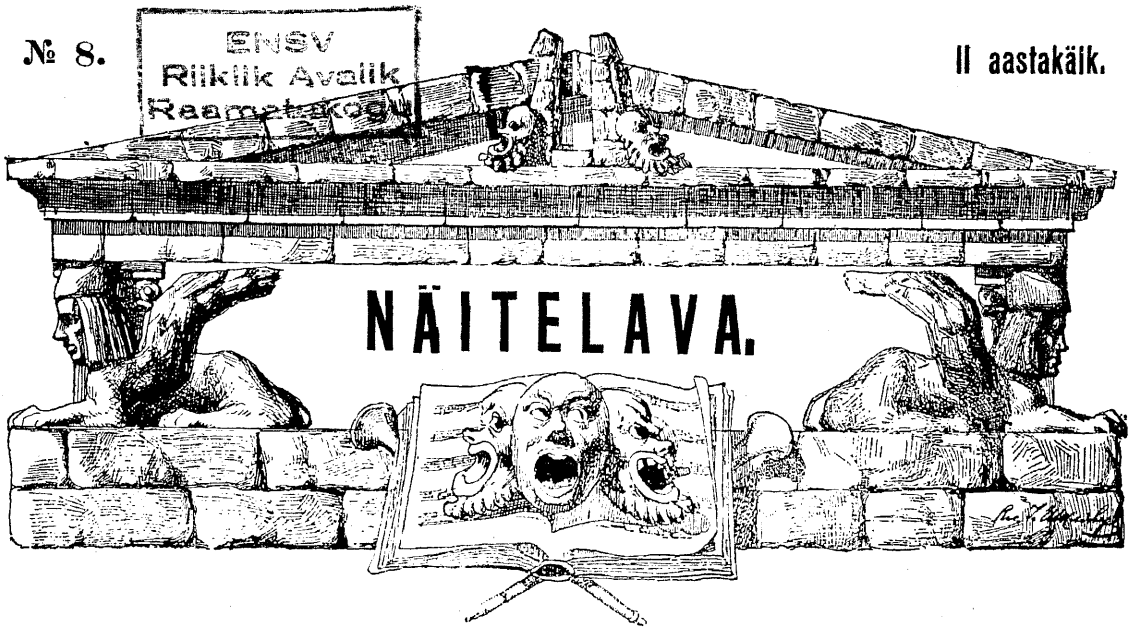
Adr.: liht ja rahakirjadele: гop. Ревель, редакция журнала „Näitelawa“

Wastutawad toimetajad ja väljaandjad: Paul Pinna ja Theodor Altermann.

Toimetus ja talitus on Ehrenpreisi trükikojas, Rüütli uul. № 11.

☞ Koiki endisel toimetusel ilmunud näitemängusid ühes trükilubadega võib toimetusest saada. ☞

Waata kuulutuse küljel.

Sisu: Etüde teatri kauniskunsti filosoofiast. — Ebawooruse õigeksmõistmine Lääne-Euroopa modernistlikus kirjanduses, iseäranis S. Przybyszewsky ja O. Mirbeau kirjatöodes. — Arvid Järnefelti „Tiitus“. — Laulupidu asjus — Meie jõuame ja peame. — Roman „Nende karjäär“. — Nikolai Solli mälestuseks. — Divertissement. „Walge rätik“. — Ülewaade. — Kuulutused.

Etüde teatri kauniskunsti filosoofiast.

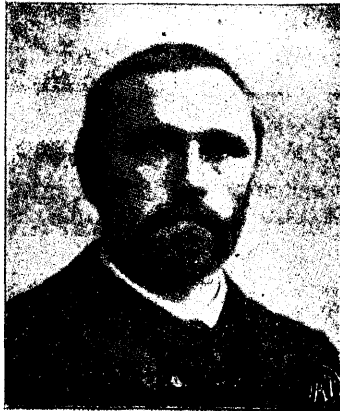
Motto: Ainult see on luuletaja
Kes piltifid loob!
Heine.

Minu hinges elawad selgelt ja labutamata kaks muinasjutuliist kuju. Üks on sügaw, kulupealine muinasaegsus, loitew Hellada muistelugu ja teine — mäsjaw lein, haiglane olewiku saaga. Marmor ja hälliw wari. Oratoria ja unelaul.

Muinasjutuline Kypruse kuningas palus, et jumalanna tema iludusele, tema raidkujule elustawat, elawaks tegewat õhku jisse pubuks. Kirglistel wõtetel, kuumadel kaijutustel soojendas ta elutat, igawest marmorit. Tema armastus ikkas oma sünnitusel kurba sureliku saatust anda . . . jumalanna tõusis ja täitis tema palwet. — Apollo osfaeijele tõusis hirmu pilw, kunstnik oli „Püha Iludust“ tema alufelt tõugata julgenud. Ta ei sarnastanud kunsti eluga, waid sünnitas elu ja kunst suri — elu pärast.

Robelises, lõhnawas puhmastikus puhkas iluduse jumalanna walgena ja liikumata. — See ei olnud enam eluta marmor . . .

Kui ma lähenesin kartsin ma teina und segada. Ma surusin oma hingamise, filmitsefin tema ilusaid kehawormisid. Mind hoidis nagu miskisugune hirm tagasi ja midagi tugewalt raputawat hõimles minus.. Süda peksis, nagu oleks ma miskisugust kuritegu kawatsenud korda saata . . . ja ma juudlesin . . .*)

Arvid Järnefelt.***)

Wäike Max ja wõimjas Pygmalion — mõlemad lähenesiwad uimastawal armastusel surematale kunstisünnitusel. See aeg, kui waenelaps Max Loomutõiduse (Naturwahrheit) õndsamaid unenägemiisi segada kartis**) wõttis Pygmalion räpakalt iluduselt saladuse kätte. Waenelaps sünnitas rusudest iluduse, aga kunstnik alandas teda walelijele ja realsele „teadmise“ ajstmele.

Kumbal siin õigus on? — Kas mõlemil? — Wõib olla, aga kumba õigus on igawene? — Kumb on nendeist kunstnik (Traum-Künstler)? — See, kes igawese tõsiduse sünnitas. — See oli wäike Max, see kes iludust tema alufelt maha ei ufaldanud tõu-

*) „Florentini ööd.“ Heine.

**) Nietzsche.

***) Elulookirjeldus lähemates numbrifes.

gata. Lapsukene hoidis Apollo pettuse saladust. Ku- ningas Pygmalion tegi aga suure kuriteo, kui ta puhta iluduseaate elule ohwriks andis, kunsti realse tõsijuga rüüwetas. Üks omandas elult omale õndsamat „saladust“, teine — „teadust“, aga peale eba Pafose*) ei võinud sellest loomalise kire ja haiglaselise kunsti abielust midagi head sündida.

Kunsti abstraktseliseks ei võiks ega peaks mitte „olukorraft välja pugemine“ ega „eluwastikus“ olla — seda pole sugugi vaja, vaid tingimata vaja oleks olewast tõest kõike seda, mis temas igaweste ilusat ja hinnalist on, välja wõtta (berausidealiseerida), välja idealiseerida**). See võib olla, et Pygmalion õnnelik oli, võib olla, et ta üliõnnelikka filmapilkusid läbi elas, aga küsitawaks jääb ikkagi see — mis suutis ta maailmale selle ajemele pakkuda, kui ta temalt ilusama kunstisünnituse rööwis? — Elaw Galateia on tundeinimene, aga marmorline Galateia on inimsuse mõtete ideal. Wiimane on igaweste kestwale arm- sam ja meie peame ikka igaweste kestwusele sünnitama.

Aastasajad kaowad... kunstiteorie ütleb väga selgeste, et elule tõde, aga kunstile iludust vaja läheb, kuid meie teatriwalitsused ei suuda seni- ajani ikkagi weel nendest lihtsatest normidest, kristall- listest sõnadest arusaada. — „Tõsine waatleja“, — ütleb Nietzsche, „ei suuda kunagi unustada, et ta oma ees näitelawal, kunstilist saadust aga mitte katselist realsust näha ikkab.“ — Asjata oleks publikumilt nõuda, et ta kõrgematest teatri funktsionidest aru saaks. On weel teisa kunstifid, nagu näituseks tširkuse tola- duskunst ja mõned teised, milledele rahwas suure- mal wõi wäkemal mõõdul tungida jätkab, millest ta aru saab, kuna teatrikunst suurele rahwakogule mitte- mõistetawaks, mitteamusaadawaks, wähemaste praegusel ajal jääb. Teater peab rahwast enesest arusa- misele kaswatama, ta peab puhta, kõrge kunsti tem- pel olema, aga mitte publikumile, sellele kirjule mas- sele, kes tširkuse weiderdusi ja igasuguseid balagan- lusi wäärt leiab hinnata olema — wastutulew, ja sellepärast ei ole ma teatri ega tema walitsuse ning näitle- jatega rahul. Võimata realselt ette tuua! Lubage, aga kus siis puhtam kunst jääb, mis inimest maint- sest kõrgemale, olemata taewasle, wõi õnne ilma peab wiima? Kus inimene kõike unustab, olewiku, tule- wiku, halli realsuse ja kõik ning oma õnnega iseene- sesse upub?

*) Aphrodite elustatud merenimpha Galateia sünnitas Pygmalionile poja, keda Paphoseks kutsuti.

**) Nietzsche.

Näitleja ei tobi sugugi seda oma meelituseliks pi- dada, kui ta publikumi armuosaline olla suudab. Tšir- kusetola on ka sellejama publikumi armuosaline, kes eila teatris oli, ometigi on näitleja ja tširkusetola wa- hel suurem wähe, kui wabest arwatakse. Ennem võib näitlejast tširkusetola saada, kuna tširkusetolast kunagi näitlejat saada ei wõi*), wõimatumat asja on wõimata wõimalikuks teha.

Praegu ei teagi weel rahwas, milles õiete tõsine näitekunst peituneb. Ta ei oska seda omale ettegi kujutada. On isegi sarnaseid arwamisi olemas, et kõigi maade teatrikoolid ühised olla. Ei — meie peame ikka meeles pidama, et Wene teatrikool ko- guni isejugune on, kui Saksa wõi Prantsuse oma ja et meile ükski nendest ei kõlba**).

Barilikult nõutakse näitlejalt petwat transformat- sionide imiteerimist ja arwatakse, et siis kui näitleja nendes „kommetites“ täiuse- ja virtuosafimele on jõud- nud, et ta siis ka suurepäraline näitleja olla. Tema hingeilmast, tema töökaast loomewõimalusest ega tema kunstis iseisewatest probleemidest ei tabeta midagi teada.

Et enefele kõrgemaid ja raskemaid teatri funktsionilisi küsimusi selgeks teha, näitleja tähendust näite- kunstis selgitada, on tingimata vaja ainamat ültar- wiliist, kardinalset küsimust metoodoloogikaliseft wastata. See küsimus seisaks selles, et teada — milles näit- leja iseliselaw loomewõim kujuneb?

Sagedaste kuulime meie isegi autoriteetide, nagu Opitz'i, Schiller'i ja teiste kinnitawaid arwamisi, et näitleja oma tegewust kunagi iseisewa, loowa kunst- niku afimele wiia ei saa ja et tema loomewõim ai- nult wõõra sünnituse imiteerimises (järeltegemises) seisata. Analogialiseks wõrdluseks tuuakse muusikeri kes teiste sünnitusi mängib, maalrit, kes kellegi meistri pilti kopeerib jne. ette. Etimele analogiega ei võiks sugugi leppida, kuna teine selgel sõnal ütleb, et sarnasel arwajal kunsti sifemiseft jõust ja tema kõigis harudes läbipõimivatest sünkretlustest küllalt aru- saamist ei ole.

Näitleja ja muusiker (mitte helilooja) on — jälle- sünnitajad. Üks tarwitab wõeraid üteldusi, wõeraid lauseid ja wõeraid mõtteid oma jällesünnituseks, teine wõeraid wiisijid, wõeraft harmoniseeritust. Kui neid mõlemaid mehanilisteks kopeerijateks tembeldada, siis poleks meil pahemaid ega pa- remaid kangelaste kujutajaid, siis ei suudaks üks

*) Koszrak.

**) Kubelik.

mitte Paganini, Chopini või teiste belifünnituse paremine, tundmusrikkamalt, ja kaafakiskuamalt ette tuua, kui teine, siis ei oleks meil näite- muusika- ilulugemise- ega laulukunstnikka waid asjaarmastajad kopeerijad. . . Juba sellepärast ei või neid kopeerijateks tembeldada, et maalikunst ja teater (resp. Muusik) täitfa isefugustel alustel seisawad. — Ühes leiame meie kunsti, milles iluduseideal lõpuiikus kujus seletatud on (statifflised kunstid), teises leiame meie kunsti, mis igal filmapilgul oma kuju uuendab (dynamistflised kunstid).

Sellest waatepunktist kinnipidades, tuleb kunst üleüldse kahte osasse koondada ja seal oleks siis — kunstid mis teatud legendikkudel rahulnewad ja kunstid, mis ainult jällesünnituse loome kaudu omas täielikus iluduses kätte saadawad on. Esimesel juhtumisel on kunstiloomel lõpuotsus teatud lõpulikus kujus muljenew igaweste kindlaksmääratud kaunidusekujus fixeeriw. See on nõndanimetatud statiffliline „olew“ (Seinkunst) kunst. Teisel juhtumisel saame meie kaunist (esteetflist) lõbu ainult jällesünnituse filmapilkude kaudu kätte, kui seletus sellel või teisel etenduusel reproduksionliste abinõude waral ette tuuakse. Siin läheb kunst algatajast „üleelanud“ kunstnikust „filmapilgul üleelawale“ kunstnikule üle. See on nõndanimetatud dynamistfliline „saaw“ (Werdenkunst) kunst.

Oswald hakkas seda küsimust kaunis terawmõttelisel käsitama, aga ta ei jõudnud lõpuni. Tema klassifitseerimine jutustab „ajakunstlist“ (Zeitkünste) ja „ruumikunstist“ (Raumkünste). See pole aga õige jaotamine — näituseks ei saa ju maalikunsti ega poefiat lõpulikult ega punktipealselt öiete kummassegi osasse kanda.

Julgem on ikka selle klassijaotuse juurde jääda, mis uuema aja õpetlased kindlaks on määranud, sest nemad on pika läbikaalumise järele teatri ja muusika „saawate kunstide“, see on dynamistfliste kunstide grupesse koondanud, kuna maali- ja raidkunst „olewate“, statiffliste kunstide walda mahutati. Nii siis ei ole ka Lessingil õigus, kui ta ütleb, et draama, kui jaataw maalikunst ka maalikunsti materialses seaduste jääma peab. Kui nii, siis peaks maalikunst dynamistfliste kunstide hulka kuulduma, kuna lugu soo'u teine on. Teatri maalitusel (näite-, kui maalikunstil) on omad seadused, liikumise seadused, kokku köitwad ja koost labutawad jõud. Ühesõnaga — teatri seadused pole mitte potentsiaalsed waid täitfa kynetilised.

Sellest on selgeste ära näha, et näitlejat ega muusikeri mitte maali- ega raidkunstnikuga üle pulga peale seada ei või. Mõlematel on oma isefugujed loomewallad. Tungiwal mõiste kokku wõttel wõiks kategorialiselt ja punktipealselt psühholoogilisi ja materialsid paralellisiid küll ka omadesse grupedesse kalduwate elementide wabel üles seada, see on maali- ja raidkunsti ning muusika- ja teatrikunsti wabel, kuid see oleks wabest igatabes liiga peenelt wõetud. Kategorialist kategoriasse wõiks siduwaid niitisiid kunsti synkretilise filosoofia poefiawabade kujude või joonte wabel wabest siis korraldada, kui üks kunst psühholoogialiselt teise kunsti sümbolides või kujudes böimleks.

Näitlejal ja muusikeril, kui dynamistflise kunsti wäärtuse sünnitajatel on oma wabel palju ühist ja sellepärast tuleb arwata, et tõsine näitleja ka muusiker peaks olema, kuigi hingeliselt, kuigi oma kunstisügawuse filosofialistes waadetes. Sormiliselt küljest waadates, näib lugu küll nii olema, et näitleja ja muusiker ainult seda pakuwad, mis paberiliselt juba olemas on, aga seefama see wiga ongi, et ainult formiliselt küljest. Asja põhjalikul juurdlemisel ega loomemõistel pole näidend ega symfonia kõlawad akkordid, ei näitekirjaniku ega komponisti omad. Nende loome oli juba, nende sünnitus on walmis ja praegusel kunstisünnituse filmapilgul ei ole meil draamakirjaniku tööga ega helilooja muusikalise sünnitusega tegemist, waid näitleja või muusikeri loome professejiga. Esimene on lõpulikus kujus juba walmis wiljana olemas, kuna teine käesolewal filmapilgul meie ees elab ja uueste sünnib. Esimene elab aastajadasiid, teine ainult sündiwa filmapilgu. „Olew“ ja „Saaw“ ei või kunagi ühineda ja „olewa“ statifflise kunsti tegelased püüawad ainult lõpuliku walminemise seiskohhta aga mitte „tegewust“ kätte saada. Nende töö tegewus või sünnitus lõpeb loomise filmapilgu mõõdanemisega pubas materialsilisel alusel nagu maali- või raidkunstki ja — seda filmaspidades on lõpulikult walmiskirjutatud tragödia, või muusikaline sünnitus nootides täieste seefama, mis pilt või raidkujugi. Pubaskunsti waatepunkti mõistes, ei oleks kirjutatud draama näitelawal kordamist, või muusikalise sünnituse ette kandmist waja olema, sest, üks, kui teine on juba iseseisaw kunstiline sünnitus, ning ta peaks siis ka iseenesega rahulolew ja kaunis olema.

(Järgneb.)

Ebawooruse õigeksmõistmine Lääne-Europa modernistlikus kirjanduses, iseäranis S. Przybyszewsky ja O. Mirbeau kirjatöodes.

Przybyszewsky õpetuse järele walitsesiwad kaks jumalat, hea ja kuri, mõlemad ilma alguse ja lõputa, maailma üle. Seesama idee, mis Byroni „Kainile“ aluseks seatud, tungib terwest Przybyszewsky luulest läbi. Inimesesoo tõsi-seks sõbraks oli alati Satan, kuna hea Jumal inimese waenlane olnud. Kõik, mis inimlikku isiklust magama uinutab ja häwitab, on hea Jumala töö. Kuri Jumal kinkis maailmale kõike seda, mis isikluse võimule wiib; kuri Jumal, see on nietzscheismuse ja modernismuse armsa idee kehastus, see on kõike ärawõitwa isikluse täielik wabastus kõigist määrustest, traditsionidest ja usulistest arwamistest. „Hea Jumal, — see on norm, seadus, tasandus, alandus. Kuri Jumal — see on seaduse olek, kangekaelne, selgewaateline hüpe tulewikku, ta on titanline kangekaelsus, mis piirisid ei tunne, kõik seadused ja normid maha tallab. Tema on kõrgem tarkus ja kõrgem kõlwatus, kõige metsikum uhkus ja salalikum kawalus, sest ainult nõnda võib seadust pilgata ja narriks teha. Tema pühitses ülbust, kõrkust, julgust ja võimuhimu ja nimetab seda kangelaseduseks. Tema õpetas inimesele, et muud kuritegu ei ole, kui ainult seda, mis iseenese loomu wastu tehtakse. Tema õnnistas uudishimu ja nimetas seda teaduseks, tema sundis inimest oma põlwenemist järele uurima ja nimetas seda filosofiaks, tema andis kõigile instinktidele wabaduse sugu-ojasse kartmata kokku woolata ja nimetas seda kunstiks.“

Nende sõnadega on ebawooruse - filsofia tuum lühidalt wälja öeldud. Siin on kõik need põhjused kokku wõetud ja üheks terweks liidetud, mille järele Don-Juanid, Faustid, Prometeused ja Kainid käisiwad. Hea Jumala teenimist pidasiwad nemad wiletsaks orjuseks, Satana teenistust isikluse wabastuseks. Jumal on nende meelest inimesesoo waenlane, Satan — ta sõber. Seda uut teoloogiat on Przybyszewsky pimestaw-hiilgawalt põhjendanud. Seda, mis jumalawõitjad maailma luules kujude abil aimata andnud, on Przybyszewsky kindlaks

süsteemiks arendanud, millest Satana uue teenija leekiw ekstase üles loitab. Przybyszewsky sai inimeste üle sellepärast nii suure mõju, et ta just sel ajal uue usu lõi, mil seltskond kombeliselt hukka oli läinud ja võimetult kurjaga wõitles. Uus usuõpetaja aga pühitses kurjust, wabastas inimliku südametunnistuse kõigist ahelatest ja walas neile jõudu ja julgust hingesse, kes awatud kuristiku ees kähklewad ja ei sõanda endid sisse kukutada.

Saanud Przybyszewsky uue usu loonud, siis seadis ta ka ajaloo uuele alusele ja lõi uue ajaloo-filsofia ette, mille põhjaks jällegi kurja kumardamine seatud. Selle järele ei ole ajalugu midagi muud olnud, kui alaline ja järjekindel inimesesoo nihutamine Satana riigi poole. Hea Jumal, kes inimesesoole nii palju olewad kurja teinud, wõis kaua wõidurõõmus hõisata. Tema jüngrid jooksiwad Satana jüngrite peale wõidurikkalt tormi. Nad põletasiwad uurijate, nõidade ja lausujate raamatud, kiusasiwad kõiki taga, kes iseennast ära salates inimesesugu Saatana riigi poole juhataisiwad, kus Przybyszewsky arwamise järele piiramata isiklus, tõde ja wabadus täielikule wõidule peasewad. Enne ristiusu ilmumist walitses Satan maailma üle, siis ei tundnud inimesed alandawat lahtiütlemist maailmast ja tasandust. Tema õpetas oma waenlasi ära häwitama, ilma et seaduse ja walitsuse poolt oleks nuhtlust karta olnud. Ta seadis inimese enese õnne ja hea käekäigu, iseenese kasu ja iseenese tulewiku elu ülemaks sihiks. Terwe ajalugu oli asjata wõitlus Satana wastu ja autor näeb rõõmuga, et wõimata on Satanat ära wõita, et meie ajal tema riik uueste maa peale asub. Satanat enam ei kardeta, teda armastatakse. Isegi riidemoodus püütakse temale järele aimata. Naisterahwas kannab sarwi peas, paljastab ilma häbenemata oma rinna, sirutab kõhu kiimliselt ettepoole. Meesterahwas kannab kitsaid trikosarnaseid riideid, mille peale nõiduslikud märgid on õmmeldud. Saapa ninad on terawad ja tuletawad küünt meelde. Aeg on kätte jõudnud. Silmapilguga

laguneb kuradikumardajate liik wõimsalt laiale, Prantsusemaalt läheb ta wälja üle terwe maailma ja kaswab kinnipidamata. Ei ole enam niisugust küla, kus mõnda truud ja allaheitlikku Satana kogudust ei leiduks, kes lõpmata kuritegusid korda saadawad ja õõdel kuradi auuks liiderlikka hullustusejantiseid toime panevad. Nii Przybyszewsky mõtted ja arusamine elust.

Seesugune on kõlwatuse-theologia õpetus, mis selle üle rõõmu tunneb, et seltskond kuringewuse-rangidesse rakendatud ja liiderlikkudest lõbustustest osa wõtab. Kõik selle ebawooruse-filosofia otstarb on see, et wäljasurewa, kehaliselt ja hingeliselt rikutud seltskonna maitset õigeks mõista, selle üle ei ole kirjanik ise ka mitte kahewahel. Ühes teiste moodsate luuletajatega otsib tema wäljapeasemist mehnilisest olemisest ja walib neid silmapilkusid, mil oheliku otsast peastetud isiklus wõib nähtawale tulla. Sellest siis tulebgi, et Przybyszewsky sugulises kõlwatuses meie ajal individuaalse jõu kõrgemat awaldust näeb. Ta walis selle ebawooruse, mis tõntsiksläinud tundmusi ja sõõnuksaanud maitset weel kõige rohkem kõdistada suudab. „Mis mina wõin sinna parata — ütleb ta „*De profundise*“ eeskõnes, et keskajal hingeilmutused ainult usulises elus ette tulewad, niisama wähe wõin ma seda fakti muuta, et meie ajal hing ainult siis ilmub, kui mõlemat sugu isikud üksteisega kokku puutuwad. Tehtagu selles asjas etteheiteid hingele, aga mitte mulle.“ Ja igalpool, kus Przybyszewsky neid uusi kangelasi, „soo preestrid“, kõlwatuse ja liiderlikkuse teenrid ette toob, kes ainult ebaloomulisel suguihade täitmisel weel enestes hinge ja jõudu tunnewad, igalpool põhjendab tema kangelase haiglast olekut sel teel, nagu ilmuks selles midagi kõrgemat, nagu tuleks siin nähtawale, et kan-

gelane kõrgema maailmaga ühenduses seisab. Nii ilmub siis iseäraline tüüpus nietzscheanlasi, kes isiklusele kommete kõlwatust ainsamaks ülesandaks ette seawad. Ehk küll moodsad kirjanikud kõigest jõust elust kõrgemale jõuda püüawad, peawad nad siiski, nagu kõikgi aegade ja rahwaste luuletajad oma õpetuse praktilisele alusele seadma, mida elus wõiks tarwitada. Przybyszewsky ise formulerib oma programmi nõnda ja näitab, kuhu see luule wiib: „Meeltheitwal inimesesool on ainult üks tee peasemiseks: joowastust otsida. Ja ta otsib joowastust. Sa leiab seda kihwtist, leiab seda mudast, ja see joowastus sünnib seesuguses ekstases, et närwid katkewad, inimene kaheks kistakse, ia kõige hirmsamat ja koledamat piina kannatab, kuid ta unustab wähemalt seda, mis weel hirmsam on, mis mudast jälgim on — ta unustab elu.“

Kas siis terwe inimesesugu tõeste meelt on ära heitmas? Kas ei soowitata terwele inimesesoole ilma asjata seda joowastust, mida ainult ta wäikene osa tõepoolest otsib. Uued luuletajad armastawad ikka „inimesest“ üleüldse kõneleda, kuna see, mis nad ütlewad, ainult wähearwuliste degenerantide kohta maksew on, kelle esitajateks nad endid peawad. Mitte kõik ei otsi weel joowastuses elu unustada. Ja mitte kõikidele ei paku elu midagi hirmsat. Need seltskonna kihid, kes tulewale põlwele eluwormisid walawad, on wabad haiglastest tusast ja meeletusest. Luuletajad, kes ise tunnistawad, et nende poolt kättejuhatatud teel ainult üks otstarb on, — elu unustamine, need on ise oma luulele surmaotsuse alla kirjutanud. See luule kaob ühes nende wäljasurewate elementidega, kes praegu alles walitsust eneste käes arwawad pidawat, aga keda ajalookäik juba kadumisele määranud

P. Kogani järele „Pstm.“ tõlkes.

Arvid Järnefelt'i „Tiitus.“

„Näitelawa“ nr. 2. teatajime juba mõni sõna täbendatud näitemängu kohta, teeme seda siin kohal nüüd weidi pikemalt.

Juba tuuakse üle kuu aja Soome „Rahwateatris“ Arvid Järnefelti suurt ajaloolist näitemängu „Tiitus“ täiele jaalile ette, ja mitte aga täiele jaalile, waid

teater on rahvast kui täis kiilunud. Näidend ei hwiwita mitte üksinda Soome, waid ka Rootsi ja Wene publikumi. Niisamajugune pubas fenomenalne „läbi-löök“ on Arvid Järnefelti „Tiitusele“ ka mujal Soome linnades ofaks saanud. Teda kanti Abos, Tammerforsis, Uleaborgis, Waasjas ja mujal ikka täiele saalile ette. Soome ajalehed wõrdlewad täitfa õiete oma retsensjates „Tiitust“ Ibseni, Strindbergi ja teiste Europa kuulsuste töödega. Juba tõlgitakse näitemängu paljudesse haritud keeltesse, muu seas ka wenekeelde ümber.

Arvid Järnefelt'i nimi on meile, kui wennasrahwale tõlgete kaudu juba tuttaw, eraraamatuna on tema töödelt „Mõtte“ kirjastusel „Maema lapsed“ ilmunud; ja mitte ükski meile waid tema töösid on ju mitmetesse Europa keeltesse tõlgitud.

„Tiitus“ on sügaw ideeline töö, kangelased on peenikeste hingelise analüüsi ja tõlge traagikalusega sünnitatud. Peale selle on töö täieste näitelawaline toode.

Kirjanik on aine wanaft Rooma ajalooft laenanud, aga nii ümbertöötanud, kui dramaturg seda kunagi, ajalooliste raamide wabele on tema oma sünnituse ilusamalt mahutanud. Kogu ettekande ajal seisab teatripublikumi kütkestus „Tiituse“ peal; see „Tiitus“ on täieste kunstlik, kaksüksne loomus, kes eneses loomulikusse kujusse minnes, õigemini — ettekandes diametral-wastandoliku algatust peidab. Tragöödia — jelles et tema hinges hea ja kuri wõitlewad ja esimene lõpulikult wõidab.

Esimene waatus keerleb Jerusalemma all olewas Tiituse laagris. Kypruse preester kuulutab temale ette, et tema, Tiitus kõige paremaks ja heasüdamliksemaks maailma walitsejaks saab. See ettekuulutus mõjus Tiituse unistawas hämaruses hõimlewa hingelise peale rahustawalt. Juba walmines temas otsus, piiratud ja häwitusel olewale Jerusalemmale armu anda, kogu maailmale oma suurhingelust näidata. Areenale ilmub aga auabne Hebreia kuninganna Weronica, keda Tiitus armastab, ja see näitab Tiitusele, et „ilma walitsemine wägiwalda ja ülejõudu tähendab“ ja — Jerusalemm häwitati.

Nüüd wiib autor publikumi Rooma ja tema ümbrustesse. Teine ja wiies waatus — on Rooma lähedal olewas keiserlikus suwemõisas, kolmas keiserlikus lossis ja neljas coliseumis.

Auahnuses kihwtitab Tiitus oma haige isa Vespasianuse, kes keisriks on kutsutud ära ja astub ise

tema asemele aujärjele. Ootamatalt lossi tulles, kus pidu on, kuuleb ta, et teda wannutakse ja kirutakse, See teeb noore keisri hägewihaseks. Oma seisukorra pärast mures olles ei puudu hulluksminemisest palju. Kui uppaja haarab ta õlekõrrest kinni, et ennaft peasta. Ta sõbrustab oma orikooliõpetaja Liijimabiga ja palub, et see teda millegi suure tegemisele õpetaks, mille läbi ta õnnelikuks wõiks saada. Liijimab, kes salajas ristiusku oli astunud, soowitab temale troonilt äraastumist. Tiitus kardab, et ori tema nõrkuft, mis kuni piisarateni läks, wälise ilma ees paljastab, ja ta ofjustab Liijimabi kahjutaks teha. Nii kaotab ta oma ainjama sõbra. Liijimabi maharaiutud pead nähes, wõtab temas üksioleku tundmus maad, kurbtus — ta wäriheb ja lõdiseb, nagu oleks temal külm ja — präfecti küsimise peale, mis äraandjatega teha, kes tema elukallalekipujate tööriistad oliwad, tähendab ta, et neile armu tuleb anda. Nii pea kui linn sellest kuulda saab seatakse tema auks niisugune waimustus-meeleawaldus korda, mille jarnaft ta enne kunagi näinud ei ole. Tiitusel on aga weel suurem kahju Liijimabi järele, kui ennem ja ta wajub ikka rohkem ämarasse meelehärma. Ta ei hoolitse oma julgeoleku eest ja saadab kõik nuuskurid Roomast ära. Coliseumis toimapandawate suurepäraliste etenduste ajal jääb tema kabe noore patriifi, wennaste wabele, kes tema elu ofjustatiwad wõtta ja nublleb neid gladiatoritega. Rahwa waimustusel ei ole piiri. „Nad arwawad mind heasüdamlikseks,“ arendab Tiitus iseeneses, kui ta rahwabulga keskel seisab; see mõte erutab teda nii, et ta püsti seista ei suuda ning maha langeb ja walitfufest ning troonist lahti lüüa ofjustab. Siin jõuab aga tema seisukorra traagika kulminatsioonilise punktini: tema wend on juba aujärje teel ja seefama wend Domizianus soowib, et Tiitus oma walitfufest ja troonist lahti lõõmist senati ees kordaks. Tiitus saab wihaseks. „Mina, mina olen Rooma keiser ja ei keegi muu!“ hüüab ta. Ta tunneb aga Liijimabi poolt näidatud ristiusulilisel teel käimises ennaft jõuetu olema, awab wannis olles oma werefooned ja sureb.

Niisugune on Arvid Järnefelti wiie waatusline tragöödia sifu. Autor jätab igawa ajaloo omale kohale ja loob selle asemele oma kütkestawa algupäralise kangelase. Aga sellegipärast on näidend algufest lõpuni ajaloolises epoche waimus. „Tiituse“ ettekanne oli suurepäraline. Pea oja oli herra Somersalmi käes, ning tema wiis selle nii hästi läbi, et lõpul temale jagataw käteplaksutufemaru lõppeda ei tabtnud. Weronica ofas oli Horsma, koguni noot

näitlejanna õige hea. Sedažama peab ka teiste wä- iga wäiksemgi kui peensus hästi wälja töötatud, õsad begi tähtsamate osaliste kohta ütleva. Üleüldse oli ladusaks õpitud ning iga štatištiki oli omal kohal.

Laulupidu asjus.

Peale wiimase kooride-nimekirja awaldamise andsiwad waheajal endid weel õige mitmed laulukoorid laulupidule tulijateks üles. Et pidutoimekond seesuguse ootamatuse jaoks tarwilikku nootidetagawara walmis ei teadnud waruda, siis ei saanud ta neile kooridele mitte enam iga laulja tarwis nootisid kätte saata, waid wõis ainult niiviisi toimetada, kudas nootidetagawara selleks ulatas; segakooridenootisid läkitati seepärast igale juurdetulnud koorile suurelt jaolt iga kahe laulja kohta üks, lastekoorinootisid iga koori kohta üks, kuna mõne meestekoori soowi, laulupidu tegelaste reas ruumi leida, sellekohaste nootide otsalõppemise tagajärjel ülepea mitte täita ei saadud. Eel- tähendatud põhjusel palume ka neid waremalt ülesantud laulukoorisid, kes üksikute juurdetulnud kooriliikmete jaoks weel lisaeksemplarisid nootisid soowis- wad saada, ennemalt kättesaadetud nootide hulgaga lahkeste leppida.

Üleüldse on laulupidust tegelikult osawõtivate laulu- ning pasunakooriliikmete arw ülepea 1200 peale tõusnud: nimelt on enam kui 7000 sega-, 1860 meeste- ning 1760 lastekooriliiget ja enm kui 1400 pasunakoori mängijat pidutegelasteks endid üles annud.

Laulupidu-nootide laialisaatmisega on pidu muusikakomisjon juba mõne aja eest lõpule jõudnud. Kuna sega-, meeste- ja lastekooride noodid mõõdaläinud detsembri- ja jaanuarikuul kätte läkitati, saadi pasunakoori-nootide kättesaatmist, millega jaanuarikuul algust tehti, alles märtsikuu algul lõpule wiia; nii hilja nimelt sel põhjusel, et Saksamaa kirjastuseärides kust pidu muusikakomisjon pasunakooride noodid tellis, neid ootamata kombel ainult umbes 50. koori jaoks tagawaral juhtus olema: kuna uus trükk seal alles aprillikuu jooksul walmis pidi saama, siis ei jäänud muusikakomisjonil muud nõu üle, ku' puuduwat osa nootisid oma linna kiwitrukikojas juurde soetada lasta, mis muidugi mõned nädalad aega wõttis. — Mozart'i „Requiemist“, mida esmaspäewal, 14 juunil Kaarli kirikus Ladina keeles ette mõeldakse kanda, olsustati koorihealed ainult kolmele koorile, nimelt: Tallinna Kirikliku Muusikaseltsi, Peterburi Eesti Nooresooseltsi Muusika-osakonna ja Kroonlinna segakoorile õppimiseks kätte saata, sest rohkem lauljaid oleks wõimata Kaarli kirikusse juurdeehitawale orelikoorige ära mahutada. Need noodid saadeti weebuarikuu lõpul eelnim. kooridele kätte. Märtsikuu keskel saadeti R. Schumanni ilmaliku oratoriumi „Paradiis ja Peeri“ koorihealte noodid, millede laialisaatmist eestikeelsete sõnade allatrükkimine wiiwitas, järgmistele kooridele kätte:

Tartu „Taara“ seltsi segak.;
Simititsa Karskuseseltsi segak.;
Iisaku Muusika- ja Kirjanduseseltsi segak.;
St. Peterburi Eesti Hariduseseltsi Wohana Haru-
seltsi segak.;

Wiljandi „Koidu“ seltsi segak.;
Kroonlinna segak.;
Narwa linawabriku segak.;
Peterburi Eesti Nooresooseltsi Muusikaosakonna
segak.;

Alatskiwi Aapsipea segak.;
Narwa Kreenholmi Segak.;
Tartu „Wanemuise“ seltsi segak.;
Kuresaare Eesti Seltsi segak.;
Pärnu Eesti Kooliseltsi segak.;

Peale selle on hr. A. H. Wirkhausi juhatause alla Tallinnas umbes 200 lauljat „Paradiisi ja Peeri“ koori-
osade õppimise otstarbeks kokku kogunud.

„Paradiisi ja Peeri“ üksikute healte nootisid saadeti umbesarwatult iga kahe laulja kohta üks eksemplar, niipalju kui ülesantud kooride liikmetearwu põhjal tawaliku üksikute healte wõrrendilise koosseisu asjus ligikaudselt otsustada wõidi. Peale selle juhataja jaoks terwe selle oratoriumi klaweripartitur (Klawierauszug), nagu see ka Mozarti „Requiemiga“ sündis.

Ühtlasi oleks siinkohal „Paradiisi ja Peeri“ koori-
osade sõnade kohta järgmist tähendada: tõlkimise pu-
hul on eestikeelseid sõnu nootide alla küll wõimali-
kult nii püütud seada, et nad alguskeele sõnasilpide
ning nootide arwuga täieste kokku käikisid, kuid
siiski on üksikud lahkuminekul tarwilikuks saanud,
nimelt on mõnikord tarwis olnud ühe alguskeelse
silbi asemele eestikeelsetes sõnades ühe wõi teise
noodi alla wõi ka köitkaarega ühendatud nootidesõl-
miku alla ka kaks silpi mahutada; õiget teed on seesu-
gustel puhkudel tarbekorral küll üsna hõlbus leida:
kahe sõnasilbi kohal seisaw üksik täis- wõi poolnoot
iuleb pooleks, $\frac{3}{4}$ nooti pooleks ning weerandiks ja-
gada, aga mitut nooti ühendaw köitkaar selle noodi
eest, mille alla juurdetekkinud tõlkesilp mahutada,
katkestada. Loodetawaste ei wõi siin kahesugust aru-
saamist tekkida.

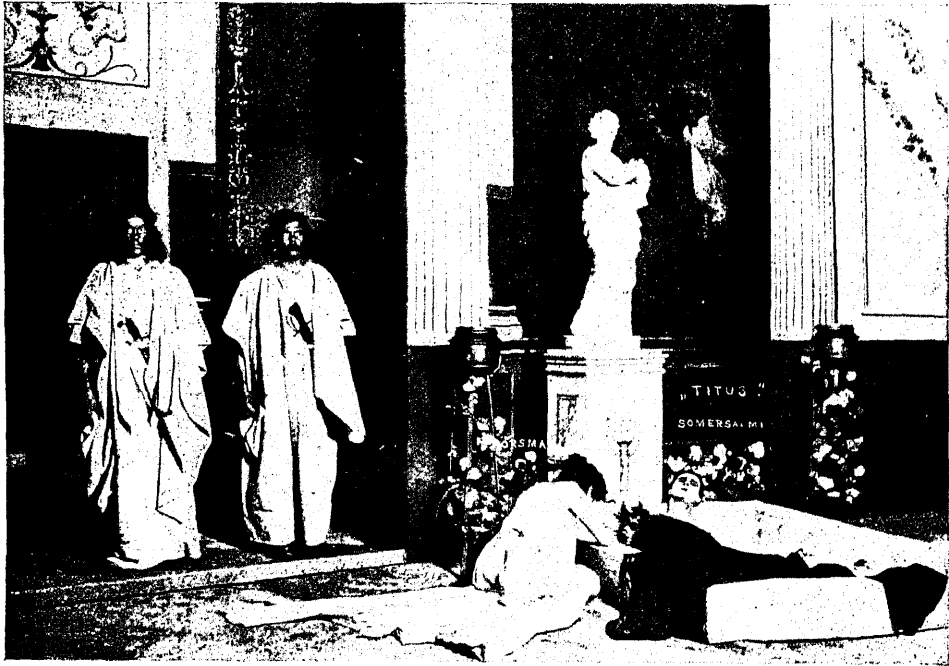
Mõne wäljaspool Tallinnat asuwa koori juhataja
poolt on soowi awaldatud, et mõnesuguseid keelpillide-
orkestri nootisid (pidulaulude wõi oratoriumide kaas-
mängusid wõi synfonialisi helitõõsid) neile harjutami-
seks kätte saadetak. Selles asjas oleks siinkohal teatada,
et täitsa wõimata oleks wäga lahkuminewa wõimisega
orkestrimängijaid laulupidu puhuks, kus orkestril
wõrdlemisi õige laialine ning wastutusrikas ülesanne

täita, ühe ainsa, laulupidu-päewa hommikul ärapeatava lühema peaproovi tagajärjel kunstinõudliseks osatäitjaks koondada. Seepärast on otstarbekohaseks peetud suuremat orkestrit laulupidu puhuks pea-asjalikult elukutselistest jõududest kokku seada, kes oma sellekohaste harjutustega juba mõni aeg enne pidupäewa kokkuharjutusi hakkavad pidama. Pealegi ei ole kõik orkestrinoodid veel niikkugel, et neid võimalik oleks mängijatele nüüd juba harjutuste tarbeks kätte läkitada.

Mõne pasunakoori poolt on soovi avaldatud, et neile corno-nootide asemel althorninoodid, või III. ja IV. es-tromba-nootide asemel I. ja II. saadetak jne. Teatame, et alt hornide-nimelisi nootisisid nende pasunakooritoodete, nootide seas ülepea mitte ei ole, waid nende asemel seal I., II., III. ja IV. cornohääl leiduwad.

palutakse kõige hiljem 20. aprilliks toimekonnale ära saata.

Pasunakooridele tähelepanemiseks olgu lõpuks veel järgmist teatatud: Üksikute pasunakooride mänguriistad lähewad oma häälekõrguse poolest teiste kooride mänguriistade häälekõrgustest tihti üsna rohkestes lahku — ja kui siis ligemale roo pasunakoori hääldaseadmise laulupidupäewa hommikuse peaproovi aja peale jäätakse, siis jääks küsitavaks, kas neid koorisid seal ajalüheduse pärast kuigi palju suudetaks koosmängimisele ühendada. Seepärast on nõuks wõetud pasunakooride ühisproowisid juba waremalt ära pidada, nimelt Tallinnas ja Tartus. Koorid tuleksiwad siis kas ühte või teise eelnimetatud keskkotta kokku, sedamööda kuhu kellelgi pasu-

„Tiitus“ Arvid Järnefelti ajalooline näitemäng, Helsingi „Rahwateatris“ — Soomes.

Trombanoodid aga on nii trükitud, et seal I. ning II. b-tromba ja III. ning IV. es-tromba leiduwad.

Laulupidu puhuks mõeldakse pidualbumi välja anda, kus muu seas ka laulukoorid ühes nende liikmete-arwu, juhataja ja laulupiduagse korteri-adressiga üles tähendatud oleksiwad. Kuna mõne koori kohta teated senini puudulikuks on jäänud (ei ole kooriliikmete kindlat arwu või juhataja nime teada), siis palutakse sellekohaste kooride juhatajaid seda pidutoimekonnale juba kõige lähemal ajal teatada, niisama ka ka seda, kui kooriliikmete arwus weel muutusi ette on tulnud, milledest toimekonnale senini pole teatatud. Niisama tarwilik oleks, et sellest aegsaste teada antaks, kui mõni ülesantud koor pidule wast mitte ei peaks ilmuma; sest pidu korterikomisjon, kes juba tegewusele on asunud, ei tahaks korterit mitte asjata tühjaks jätta. Sellekohaseid teateid

nakoorigil hõlpsam on ilmuda. Kau gemad koorid (näit. Pärnu- ja Wiljandimaalt), kellel raske on täiel liikmete arwul ühisproowile ilmuda, wõiksid kas wõi üheainsa pistoni (korneti) või tromba- (trombeti) mängija proowile saata, kes seal siis õige häälekõrguse oma koorikaaslaste jaoks koju kaasa wiiks. Tallinnas pandakse pasunakooride ühisproow nimelt 3. Lihawõtte pühal kell 11 e. l. „Estonia ruumides toime, kuhu laulupidu ületüldine pasunakooride juhataja hr. D. O. Wirkhaus kokkutulijaid juhutama tuleb. Tartus peetakse koosolek hiljemine ära. Palutakse siis neile proowidele võimalikul rohkel arwul ilmuda. Muidugi tuleksiwad ka noodid kaasa wõtta.

Tallinnas, 2. aprillil 1910.

Tallinna III. Eesti laulupidu toimekond.

Meie jõuame ja peame!

Tallinna Eesti seltskonna tähtsam päewaküsimus on uue teatri- ja kontserdimaja ehitamine. Asja üle on juba mitu aastat räägitud, palju waieldud ja kirjutatud. Meil puudub kunsti ja aja-nõuete kohane feltsi- ja teatrimaja, see on wististe kõigile selge. Eestlasi võib elanikkude arwu järele Tallinna pere-meheks tunnistada, kuid seltskondlikes tegewuses peame meie wabadiku kombel kuskil alewinurgas

tegi ojaühibus oma wiimasel peakoosolekul otsuseks osatähtede wäljalootamist kindla plaani järele toimetada: Nimelt tahab ühibus Tallinnas võimalikult igas majas igat eestlast ettewõtte toetusele kutsuda ja peale selle wäljaspool Tallinnat üksikutele isikutele üleskutseid kätte saata. Ühibus nõukogu walis selleks otstarbeks 7-liikmelise kubituse- ja asja organiseerimisekomisjoni, kes ennaft tarwilisel korral wäljastpoolt

„Titus“ Aroid Järnefelti ajalooline näitemäng, Helsingi „Rahwateatris“ — Soomes.

üürilisena ulualust offima. Niisugusest olukorrast peab wälja peafema. Tee on olemas, seda mööda tuleb käia. Kallibinnaline krunt on linnawalitsuse poolt ehituse otstarbeks antud; kunstikõrgusel seiswad maja plaanid on walmis; uue teatri ehitamise ja ülewaldamise ojaühibus põhjuskiri on kõigekõrgemalt kinnitatud. Põhjuskirja järele on tarwis 125.000 rubla eest osatähtejid ära müüa, siis võib ehitusega peale hakata. Hoone läheb muidugi palju enam maksma, kuid asjatundjate arwamise järele võib teda selle summaga katuse alla wiia. Praegu on üle 55.000 rbl. eest osatähti juba müüdnud, weel müüa umbes 70.000 rubla wäärtuses. Et osatähtede laialeaotamine wiimasel ajal wifalt ja leigelt edenese, sellepärast

liikmetega täiendada võib. Tähenstatud komisjon jägas Tallinna linna umbes 100. üksikusse jaoskonda, uulitsate ja majade järele, iga jaoskond umbes 35 maja. Iga niisuguse jaoskonna peale määrati üks ehk kaks komisjoni liiget, kes kuni 1. maiks s. a. võimalikult kõik majad läbi käiwad. Komisjoni liikmetel on kaasas: 1) wolutus ühibus nõukogu poolt liikme- ja osatähtede raha wastuwõtmiseks, 2) osatähtede ostmiskobustusteraamat, 3) põhjuskiri ja seletuseraamatuke. Wolikirjal ja kõigil kohustustelehtedel on ühibus pitsat all. Kui keegi osatähti osta soowib, siis annab ta ülemalnimetatud raamatusse järgmise sifuga allkirja: „Tallinna Eesti teatri ja kontserdimaja ehitamise ja ülewaldamise ojaühibus

„Estonia“ nõukogule. Sellega teatan ülemalnimetatud nõukogule, et mina, (nimi) soovin ühifuselt (üks ehk rohkem) osatähti osta ja seda summa (nii mitu rbl.) teatud tähtajaks kas pubta rahaga ehk weksliga ära maksta.

Liikmeks astumise raha 2 rbl. olen ära maksnud, osatähe eest (nii mitu rubla) sisetmaksnud.“

(Allkiri.)

Osatähti võib kahe aasta jooksul kas korraga ehk jaokaupa ära maksta. Tähtajad määrab ostja ise ja need tulevad raamatusse ülestähendada. Ka võivad mitu isikut koos ühe osatähe osta.

Eespool seletatud kibutusetöö tarwis on ennaft juba üle 100 isiku üles andnud, kes wabatahtlikult lubanud on kõik 100 jaoskonda läbi töötada. Ka on meie ühine töö eijimejel kahel nädalal rõemustawal wiijil edenenu. Mõned liikmed on 50 ja rohkem osatähti ära müünud ja uued raamatud wõtnud. Mitmed, kes enne ühel ehk teisel põhjusel ennaft asjast eemale hoidnud, on nüüd täie tahtmisega ühisele tööle hakkanud. Peale Eesti seltskonna on õige mitmed teise rahwa liikmed osatähti ostnud, teades, et tulewases hoones peale teatriruumide ka juur uueaja nõuete ja otstarbe kohane konfserdijaal saab olema, kus näitemüükisid, konfserfisiid ja pidusiid on wõimalik

toime panna, sest nüisugused ruumid puuduwad Tallinnas täieste.

Siin ei paluta kellegilt kingitusi ega armuandid, waid kutsutakse üles ühe suurema rahwuslise ettewõtte kaasomanikuks hakkama. Põhjuskirja järele annab iga 25-rublaline osatäht tema omandajale bääle- ja peremeheõiguse.

Kõiki asjasse puutuwaid teateid annab kibutuse- töö-komisjoni juhataja J. Umblia iga päew kella 12—1 Suurel turul nr. 9 (wanas waekojas), kuna sisetulewad rahafummad Tallinna Eesti Kredit-Ühisusesse Suure Karja uul. nr. 3 saata tulewad.

Meie rahwuslise ja seltskondlise ettewõtte tähtsus filmas pidades loodab ühifuse nõukogu, et Tallinna 75-tuhande arwuline Eesti elanikkudehulk, kui tale ka wäljastpoolt tuge juurde tuleb, 75 tuhat rubla kergeste kokku panna jaksab, nõnda et eestulewal laulupidul tõeste uue hoone nurgakiwi paigale panna wõime.

Kui meie seltskond oma täie tahtmise ja tööjõu kokku wõtab, siis jõuame kahtlemata eesmärgile ja meie peame eesmärgile jõudma.

Tallinnas,

2. aprillil 1910. a.

Eesti teatri- ja rahwamaja ojaühifuse nõukogu eijimees:

W. Lender.

Nende karriera.

W. Wolters'i roman Saksa näitlejate elust.

8

Minult Emma suudab teda õnnelikult teha!

Emma ei tea, mis ütelda. Seda ei oodanud tema kunagi... Ta ei mõelnud, et Arthuriil nii tõsised mõtted tema kohta on... nii traagikalised... Mehele minna... seda polnud temale kunagi mõttesse tulnud... aga — Emma von Langensfelden... See kõlab ju toredate! Mis ütlevad tema sõbrannad... Nad minestawad kaduse pärast... muidugi minestawad. Emma Warena, hulkuwa truppe korraldaja tütar, selle hulkuwa truppe korraldaja tütar, kes talupoegadele küünides ja rehealustel näitlestiwad, lähel kellegi von Langensfeldenile... see kõlab ju nagu muinasjutus...

Aga ta peab näitelawa mahajätma ütles Artur. Kõike seda kõrwale heitma, mis juba lapseast tema elukutse oli, temale eluülespidamist andis... Mis mitte? Kes teab, kui kauaks. Mis selle üle mõtelda! Tulgu mis tuleb.

Arthur põleb wastuseootamises kannatamatuse pärast.

Emma annab oma nõusoleku.

Mure oma tulewiku üle kerkib tondina Arthuri waimusilma ette. Ta teab, et ta oma kapitali protsentidest, mis temal weel järel on, elada ei wõi aga — enne pulmi ei taha ta selle üle mõtelda. Ennem pulmad, pärast on mõtlemiseks aega küllalt. Peale pulmi lästiwad nad lõbureisule ja wõtsiwad fupee, et teija reisiidaid külitamas ei oleks.

Nad sõitsiwad reisiisihita edasi, edasi... Kuhu, kui kauaks — see pidi pärast selguma.

11.

Paljurännanud Gustav Bender jäi oma wana harjunud kombele, õhtu kella 7. kuni 10. kuu peale rännata, truuts. Ta jai kufagile kohalisesse teatrisse kutsutud ja nüüd mängis ta juba 74. korda ühetejärge „Kuu peale rändamist“.

Mõned näitlejad tõendawad, et kuni 25. korran wõib ühetejärge ühte ja sedajama näitemängu ette tuua, siis kipub lugu wastifuks jääma ja näitleja mõistus

nüriks minema. Gustav Benderil näis wastupidam loomus olema. Temale meeldis see wäga, et näidendit nii palju korrati, nüüd polnud waja uusi osafid öppida. Ta oli terwed päewad waba, proowitegemisest polnud juttugi ja fogu tema tegewus seisis selles, et ta iga õhtu omale walgetriibulised püksid jalga pani, musta, sammetist pintšati selga tõmbas, walge mokahabeme meisterdas ja pöskedele punakust grimeeris. Muu kõit läts nagu iseenejett, ilma mureta. Tänu Sumalale, — jarnafeid näitemängufid peaks rohkem olema, siis wast wõiks elust lõbu tunda.

Peale etenduse lõppu läts ta temale tuntud õllepoodi, kus päewal ämarus walitses. Bender ei pidanud kunagi parkettpõrandast ega peeglitest lugu, ta tähendas, et need olla „haritlastele“ omased; wiimased oliwad tema pilkelise tähenduse järele Wolf ja Paulsen. Temale meeldis wärwitud põrand ja wõimatu lihtsus.

Muidugi sattus ta warsti lõbusasse tujusse ja — kõrtšijõbradest, kes temale meeldiswad, walis ta mõned wälja, istus nende sekka ja siis joodi iseenejetti mõistetawalt Gustav Benderi ettepanekul warstigi finašpõrust.

Ühel pool istus terawanaline walge põllega lihunik, teisel pool Bender.

— Sinu terwiseks, Otto! — teretas Bender iga õhtu oma vis-à-vis istujat. — Sinu terwiseks, Gustav, — wastas see omakorda uhkelt.

— Ernst, wõtte raha! — ütles Bender puhweti taga toolil tukkumale peremehele, ja igakord kuulduš lihuniku hääl: — Jäta Gustav, las mina maksan!

— Otto, kas sa kusagil wahest head korterit tead? — küsis kord Bender oma tuttawa käest.

— Korterit?

— Ja, ma tahan ära kolida.

— Mišpärašt?

— Berenaine kipub liig häbemataks minema, — tähendas Bender paljutähendawal naerul.

— Kurat temaga! Minul on hea toakene, Gustav, kui sa tahad, koli minu juurde! — ütles hea südamine lihunik.

— Koh, selle üle mõtlen ma weel järele.

Järgmisel õhtul waatas ta korteri järele ja kolis Otto, oma tuttawa juurde.

Maja taga oli kanal.

— Ega sellest midagi ei ole, et sinu aknad siia kraawi poole on, tulewal suwel saab see kraaw läidetud.

— Pole wiga, see tuletab mulle Wenetsiat meelde, — wastas Gustav, kelle luulewõim jällegi ärkamas oli. Ka mustajuufeline, kuumawereline lihuniku naine oli wäga sarnane itallastele.

Maabruses olewas toas oli šhinkide ladu, kui kord Gustav oma pealelõunajest uinakust ärkas ja akne lahti tegi, nägi ta naabruses olewast lahtisest aknast ilusat lihuniku abikaajat Mathildet. See naeratas, näitas terwet rida pimestawalgeid hambaid ja kadus.

Bender jäi mõttesse.

Mõne nädala pärast märkas Bender, et seal kus tema iga pealelõunat puhkab, tuuletõmbus on. Ta

nihutas sohwa ukse juurest eemale, ahju juurde, mis teine pool seinas oli.

Kas nüüd selle läbitõmbuse wõi akna all olewa kraawi tõttu, aga Bender tundis ennast nagu haiglasel olema. See haigus ei awaldanud ennast küll mitte awalike sümptomide läbi, Bender oli ikkagi tiise ja punasepõseline, aga fiiski aimas ta ennast haiglasel olema.

Ottole tähendas ta, et ta nüüd paariks päewaks õllepõest eemale jääb, sest ta olla otfusjeks teinud koha peale etenduselt tulekut puhkama heita.

Ja Otto pidi oma õlut nüüd ilma sõbrata jooma.

Nädal läts mööda. Bender ei muutunud.

Suurehingelisele lihunikule, sellele hiiglasel oli näitleja Bender ainuke näitleja ja ühes sellega ka nagu kõrgem olewus. Ta oli temaga nii harjunud, et nüüd, üffinda olles õlut ka ei maitšenud.

Kord ei suutnud ta enam seda wälja kannatada ja tõusis terwelt tund aega waremalt ülesse, kui harilikult. Waene Gustav, mõtles ta koduteel. Ta on liiast tööst haigeks jäänud. See alatine mõttetöö. Ega see kerge pole iga õhtu näidelda!

Treppimööda üles minnes, mis teisele korrale, Gustavi juurde wiis, märkas ta, et ukse lõhede wahlst tuli paistis.

Mõeldes jäi ta seijatama. Temale tuli tahtmine oma sõbraga jutustada, enne kui ta kõrwalruumi oma abikaasa juurde lähed. Puutrepp nagises tema astete all, fiiski nagu oleks ta ülevalt jutustamist kuulnud.

— Õpib wist osafid, — mõtles ta.

Gustavi toa ukse taha jõudes, koputas ta nii wiisakalt, kui oskas.

— Kes seal on?

— Gustav, tee lahti, — wastas Otto sõfistawal healel.

— Oled Otto sina?

— No jah, mina!

Gustav liigutas tooli ja tüft aega läts mööda, enne kui ukš awanes. Ta oli õõkues ja toakingades ning hoidis küünalt käes.

— Ma nägin, et sa ülewal olid, — tähendas Otto, sohwa peale istudes. — Sa ei tohiks mitte õõsete tõõtada, ja weel woodis olles, nii wõid sa oma terwise foguni ära rikkuda.

— Hm, hm! — kõhatas Gustav.

— Gustav, tead sa, — jatkas Otto, — see üffikus on mind ära tüütanud, homme pead sa minuga selis õllepoodi tulema. Mul on sinuta hirmus igaw.

— Ma usun, et ma homme juba tulla wõin, sest niisugune lugu juhtus mulle kord Kölnis ja mõne päewa pärast läts see jällegi mööda, — wastas Gustav.

— Kurat wõtku, mis see on? — hõikas Otto ja tõmbas sohwa alt wiinapudeli wälja. — Nagu näib, armastad sa üffinda juua!

— See on madeira, millega ma oma kurku loputan, kas soowid, ma walan klaasikese?

— Minu wiin, — tähendas Otto, kui ta pudeli pealkirja oli waadelnud. Tänan, tänasjeks saab mulle

küllalt. Ega ma sinu võrahu ei sega, ma tahaksin sulle ainult head ööd soovida.

Ta tõusis üles, jurus Gustavi kätt ja läks ukse poole.

Korraga nagu kolistas keegi naabruses olevas toas.

— Meetud kajs! — virus Otto ja jäi kuulatahes seisatama. — Dots, küll ma sind õpetan. — Küüüd hakkas ta kiviwarvul naabruses olewa toa uksele lähenema.

— Mis sa tahad? — küsis Gustav, — ma palun, ära tee öösi kära.

— Jäta, — ütles ta farmilt, kuna ta ukse käepidemest finni hakkas.

Gustav kahvatas ja võttis Otto käest finni. See tõukas aga pimedas kambri ukse lahti, ja astus sinna sisse.

Kuuldus kahin ja hirmufisa.

— Appi, appi! Wargad! — kijas Otto. — Oh sa pugal, jain sinu ometigi kätte! . . .

Salatõukel lihtas ta finni wajunud ukse lahii. Arwamata tugewaste hoidis ta jelle olewuje kaelast finni, keda ta kätte jai. Korraga lastis ta finnipüütu lahti ja läks johwa juurde. Tema ees seisid hirmul warijewe Mathilde.

Mõni filmapilt walitses toas hauawikus. Otto heitis oma pilgu kord Benderi, kord oma naije peale. Otto püüdis naeratada, aga jee ei läinud tal korda. Siis aga tõstis ta oma käe üles ja lasi oma rusika Gustavi pähe langeb, kes kohe uimafelt maha langes.

Weel kord tõstis hiiglane oma rusika ja weel kord langes hoop Gustavi pähe.

Mathilde seisid oma mehe ees ja Gustavi kõrwal põlwili.

Otto otsaesisel paisusiwad jooned, filmad näisiwad nagu oma kohtadelt wälja kargama ja purustama. Waitides seisid ta nende ees, kes põrmus tema ees maas oliwad. Siis pistis ta pikka miisi oma käe põlle alla, kus tema nuga tuppesrippus.

Mathilde kiljatas ja roomas põlwili oma mehe ette.

Üks filmapilt seisatas Otto, siis aga võttis ta mõlemi käega temakeje ümbert finni, võttis ta nagu wäikeje lapse sülle ja läks alla. Jalaga tõukas ta wälimise ukse lahti ja wiskas oma nutwa koorma waitides tänavale lume peale. Mathilde haaras küll temast finni, aga jämedalt wabastatas ta ennaft temast ja tuli ise sõnalaujumata üles.

Bender lamas iffagi pörandal mõistufeta olekus. Ta tõmbas teda, nagu lihunikud harilikult liha kannawad, õlale, läks uueste trepist alla ja wiskas mõistufeta Gustavi siis kõnniteele, kust ta kohe tänavale weeres.

Mathilde oli wahje peal kadunud.

Otto kumardas, pesti oma käed lumega puhtaks ja läks uueste üles.

Nikolai Soll. †

Sünd. 15. juulil 1876. — Surm. 1. apr. 1910.

Gambaid kiristades waatas ta toas ringi, siis awas ta akna ja hakkas tuba kõigeft sellest puhastama, mis tema sõbra omad oliwad, kes teda nii häbemataft ja alatuft oli petnud, kes tema usaldust furjaste oli tarwitunud. Esialt wiskas ta Benderi kasti aknast wälja ning sellele järgnesiwad teised asjad. Lilled, mis ahju simfil oliwad, rändasiwad nii samuti tänavale, potifeseid purustatult, niijama ka roosid, milledega heasüdamline lihunik oma sõbra tuba oli ilustanud. Kõik nad läksiwad porisesse kraawi.

Kui tuba „puhas“ oli, läks Otto weel kord alla ning samumus pikkamisi turule.

12.

Rigikaudu oli juba aasta ajamerde uppunud.

Arthur ja Emma reisisiwad iffagi weel.

Talwel oliwad nad Stuttgardis ja Münchenis. Suwel Schwarzwalbis ja Schweizis ning sealt sõitsiwad nad Reini mööda alla. (Särgneb).

Nikolai Soll'i mälestuseks.

Nikolai Soll on 15. juulil 1876. a. Kolga-Jaani kibelkonnas Rõika wabrikus sündinud, kus ta isa wabrikutööline on. Et pojale wähegi paremat tulewikku luua ja teda parematesse oludesse jaata,

kui nad ise on, selleks pidasiwad Solli wanemad kõige kohasemaks pojale haridust anda katsuda. Juba warakult pandi Nikolai kohalikuse õigeusu kibelkonnakooli, kus ta ennaft kooliõpetajatefeminari sisseastumiseks

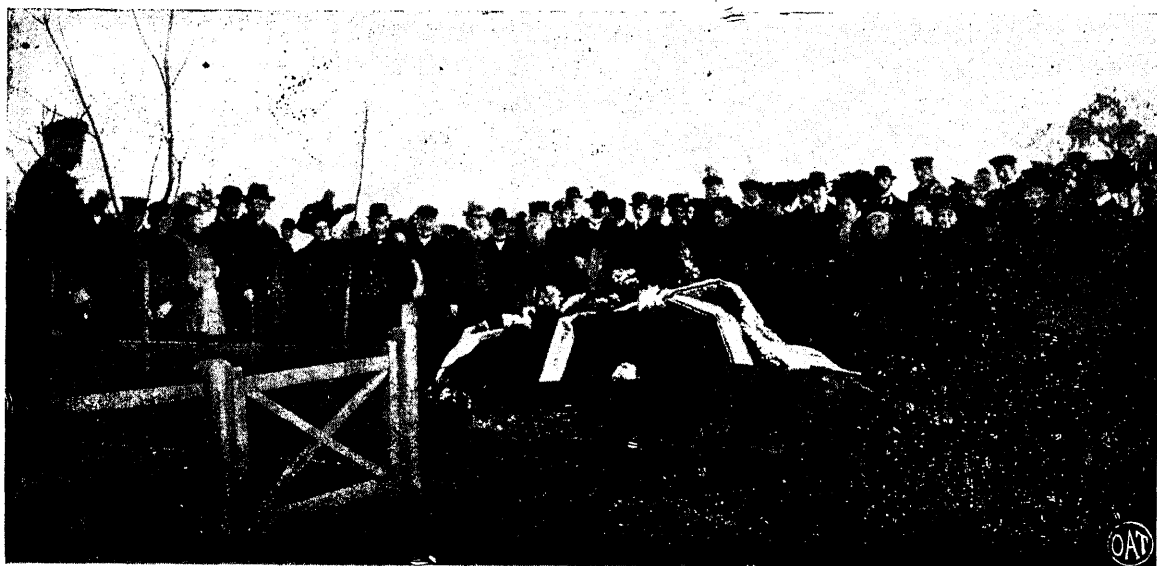
ette valmistama hakkas. Wiisa püüdmise ja õppimise järele läks tal wiimaks korda seminari sisse peaseda, kus ta kroonu kulul õppis.

Seminari lõpetamise järele läks Soll Tartu kreiji Laatre kiriku juurde salmilauljaks, kust ta hiljem Karulasse õigeusu kihelkonnakooli peale kooliõpetajaks läks. Karulas polnud ta mitte kaua. Sealt lahkudes läks ta hoopis kiriklikust õbukonnast eemale ja astus Ropka ministrikooli peale 2-ks kooliõpetajaks. Soll oli katseks just kooliõpetajaks ette valmistatud. Ta armastas ka koolitööd ja tegi seda hoolega. Tema tööst pidas kooliülemus lugu, mille tõenduseks see asjalugu on, et ta järk-järgult ikka paremate kohtade peale nimetati: Ropkast läks Soll nimelt Nõo kihelkonda Arumõisa ministrikooli juha-

ja wabama töötamise võimaluse järele välja. Kõige selle juures oliwad need aga põhjalikud tööd, sest Soll ei armastanud midagi lohakalt ja pealiskaudselt teha.

Kui suur laenetaamiseaasta tuli, mis kõiki tundlikumaid ollusi oma keeru sisse kiskus, siis ei jäänud ka Soll sellest tormihoost puutumata. Ta heideti kooliõpetaja koha pealt — senistest roobastest — eemale ja tal tuli uut elukutset otsida. Paljude nurjalainud katsete järele, enesele siin ja seal teenistust leida, fattus ja wiimaks ajakirjanduse põllule. 1906. astus ta „Sõnumete“ juurde ametisse.

Soll oli hea keeletundja, keeleküsimustes oli tal väga teraw arusaamine ja osawus kahtluse all seiswate küsimuste kohta kiireste otsustamisteed leida.

Nikolai Solli haual.

tajaks ja peale selle sai ta Tartusse kroonu algukooli peale kooliõpetajaks.

Koolipõllul töötades tundis Soll paremine kui keegi eemal seisja meie koolielu puudusi, nagu iga teinegi tundliku hingega koolimees, kannatas ka tema kooli tardunud ja bürokratlise korra all. Ta ei jätnud seda, mis südame peal kees, oma teada. Ta tahtis seda ka seltskonnale kuulutada, üleüldises uuenduse- nõudjate kooris ka oma poolt sõnakest kaasa rääkida. Ja sel ajal ilmus tema sulest „Teatajas“ ja „Olewikus“ terwe rida juhtkirjaid kooliküsimuse kohta. Need juhtkirjad, millel allkirjaks „N. S.“ oli, õõgu- liwad waimustusest koolitöö ja hariduse edendamise wastu, nendest kostis palaw ihaldus paremate olude

Sellepärast wõttis Soll enesele ajalehe juures sarnase jaoskonna, mis iseenesest küll igaw ja waewarikas on, kuid mille kallal siiski ajalehe juures suure hoole ja asjatundmisega töötada tuleb: ta hakkas korrektoriks — trükiwigade parandojaks, kuna ta wabete- wabel ka ühte ja teist lehte kirjutas.

Soll ei olnud niisugune korrektor, kes ainult trüki- wead käpikirjade järele ära parandas. Tema oli keele- mees, temal oli keele asjas oma kindel sisteem. Tema nõudmistele järele pidiwad ajakirjanikud endid paenu- tama, tema juhatuste järele käima. Soll ei leppinud mitte ainult sellega, et üks sõna nõnda ja nõnda kirjutatakse, ta teadis ka ja seletas seda tarbe korral teistele ära, mis pärast üks sõna nõnda

kirjutatakse, aga mitte teifiti. Ja tänuga mõtlewad teised ajakirjanikud, kes Solliga ühes on töötanud, tema peale tagasi, sest tema käest on nad keele ja õigeftkirjutuse kohta palju kasulikku ja tarwilikku jutatufi saanud.

Eesti ajakirjanduse seisukord on teatawaste väga kindlufeta ja kõikuw. Seda kõikuwust sai kadunud Soll wast küll kõige walufamalt tunda. Ta ise kurtis natuke aega enne surma, et ta nelja aasta jookful, mis ta ajakirjanduses on töötanud, kuu ste i s t k ü m m e n d k u u d ilma kohata on olnud. Ajaleheetewõtted langewad meil ju nõnda kergeste sisse ja farnase sifselangemife korral on lehe juures töötajad kõik ilma hooleks.

Niifugufe kirjikusfe seisukorda fattus Soll peale „Sõnumete“ kinnijäämist pikemaks ajaks. Alles mõne kuu järele sai ta lühikefeks ajaks „Waade“ juurde teenistufi. Aga ka seal tuli peagi sifselangemine ning Soll jäi weel kauemaks ajaks ilma kindla teenistufeta. Alles „Wirulafe“ juures kestis teenistus pikemat aega. Kui see leht aga uue omaniku kätte läks, siis oli Soll efimene, kes sealt lahkuma oli sunnitud. Jälle mõni kuu teenistufeta olekut, ja siis wõtsiwad felftimehed, kellega Soll ju mitu aastat ühes töötanud, Solli eneste felfti „Tallinna Teataja“ juurde. Seal kestis ta teenistufeag ainult 1½ kuud, niifama ka see aeg „Näitelawa“ korrektor*) — siis tegi surm sellele lõpu.

Wabeaegadel tegi Soll kirjatööfid. Nõnda on ta järgmifed raamatud fõlkinud :

„Rohtupidamine Wiiburi üleskutfe asjus“, prof. Dodeli „Talupojad, töölifed ning õpetlafed“, Tolstoi „Minu patufunnistus“, „Kroonitud wang“, Andrejewi „Wasili Tchebeiski“. Juba Tartus kirjutas ta lasteraamatu „Rahelalgjed“. Hulga on ta käfikirjafid parandanud, palju mitmesugufid korrektori tööfid teinud. Üks wabe oli ta Eestimaa Rahwaharidufe felfti õhtukooli õpetufeandjaks.

Ra felffiefelus oli Soll tegew. Nõnda oli ta kord Rahwaharidufe felfti eefteifufe liige, selle felfti kirjan-

dufe ofakonnas wõttis ta hoolega keeelistest läbi-rääkimistest ofa, kaks korda käis ta kirjandufe ofakonna faadikuna keelekongresfidel.

Nõrkustest poole keegi inimene waba ja ka kadunud Sollil oli nõrkus, mille all ta ise kõige rohkem kannatada fai: ta andis enefe fagedaste alkoholi wõimu alla. Wõib olla, et see nõrkus juba loodufe poolest ta organismufele oli kaasa antud, wõib olla ka et just wiletfad olud — fagedane ilmakoohata olek, puudufega wõitlemine, ülejuu käiw, kurnaw töö, puuduline toitmine jne. — teda alkoholi wastu palju nõrgemaks tegiwad ja abwatelefiwad alkoholi ft meelelabutufi ja unustufi oftima. Soll ise nägi seda väga hästi ette ära, et see nõrkus lõpuks temale häwita-jaks faab, ta tundis selle üle hinge piina, kuid wastupanemifeks ei jätkunud tal jõudu. Lõpuks ilmus kurnatud ja rõbutud inimeste tuntud kaaslane — tiifkus ja wiis weel noore mehe lühikefe ajaga hauda.

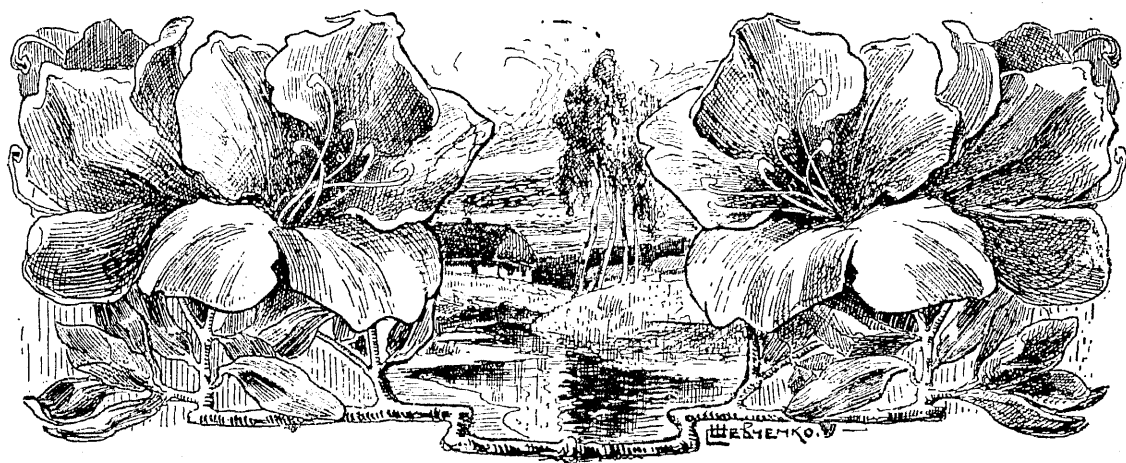
Kadunud Sollil oli ifeloomuomadufi milledest tema felftimeeste seas kõige parem mälestus on järele jäänud. Rasketes elutingimistes on inimefel ka raske aufaks jääda, aga Soll oli ja jäi kõigi wiletfuste peale waatamata, milledega tal elus wõitlemifit oli, läbi ja läbi aufaks meheks, kes iial oma füdame-tunnistufega mingit kompromifit ei lubanud, kunagi teifele inimefele liiga ei teinud, teiste kulul elada ei tahtnud. Oma waadetes oli ta paendumata, roomamine ja lomutamine oliwad ta ifeloomule wõerad. Aus ja õiglane inimene, lahke ja fõbralik felftimees, wiifakas ja tagafihoidlik wõeraste wastu, truu ja hoolas oma kohuste täitmifes — see on Solli ifeloomust lühikene aga felge pilt. Ra wiimastel aegadel, kui ta terwis koguni oftas oli, kui ta hingeldades oma tööd tegi ja suure waewaga kõndida jäkfis, oli Soll fiiski päew päewa kõrwal oma töö juures. Ainult ühe päewa puudus ta töö juureft — see oli ta surmapäew. Ra fiiski kippunud ta weel toimetufesse ja ta korteri perenaifel läinud suure waewaga korda teda kodus hoida.

Nikolai Soll oli töörahwa laps, oma eluaeg on ta wabepidamata tööd teinud ja ta furi ka kui töomees.

Joh. Reinthal.

*) Toimetus

□ Divertissement. □

Walge rätik.

All wangi keldris koledas
 On noormees wiimast ööd magamas,
 Et orjadel' wabadust nõudis ta,
 Siis öeldi: ta olla mässaja!
 Ja wõeti ning mõisteti surmale . . .
 Kuid kõige hirksam pole weel see,
 Waid wõllasse peab ta poodama
 Ja kaarnatel roaks toodama.
 Ja süiski, ta und see ei eksita
 Waid kindlalt magab ja rahuga
 Weel eila ema rinnala
 Ta kaebas ja nuttis waluga —
 „Su ainus poeg, oh emake,
 Küll ruttu peab suikuma surmale,
 Ma seisin nii mitmes wõitluses,
 Ei wärisenud ma üiales —
 Waid hõiskasin lahingu möllu sees,
 Kuid homme — ma wärisen wõlla ces!“ . . .
 Siis ema t'al ütles waikseste —
 „Mu armas poeg, ära wärise,
 Weel täna ma kuninga juurde läen,
 Ta trooni ette põhwili jään
 Ja palun nii kaua, kui halastab ta
 Ja wõllast, ning wangist sind wabastab ta...
 Kui homme mööda lähed sa,
 Siis akna juurdes seisana ma —

Ja kui sa mustas riides mind näed,
 Siis poeg — sa tõeste surmale lä'ed.
 Kui aga mööda minnes sa näed,
 Et walge rätik mul katab pead —
 Siis tea, et kuningas armuga,
 Sul elu on käskinud kinkida“ . . .
 Nüüd sellepärast rahuga,
 Wõib noormees wiimast ööd magada,
 Sest unes näeb ta emakest head,
 Kel' walge rätik katab pead.
 Kell kõlab häälel tumedal
 Ja aeglaselt wahisalk tänawal
 Lä'eb nooremehega edasi,
 Ning nähes nutab mõnigi.
 Kuid noormees waatab eemale
 Ja näeb ju kaugelt kuus emake
 On akna ääres seisamas
 Peas walge rätik tal lehwimas.
 Nüüd sellepärast julgeste
 Ta edasi läeb, ei wärise,
 Ja kui ju köit wõttis timukas
 Ta aimult lõbusalt naeratas . . .
 Kuid walge rätik? — Mis tähendas see?
 Mis ema süda küll kõik ei tee!
 Üht' pettust wälja arwas ta meel,
 Et poeg ei wäriseks surma teel.

G. E. Luiga tõlkel.

Ü l e w a a d e.

Parisist. Nagu Pariisi ajalehed teatavad on „Shantecleri“ ettekanne üle miljon frangi sissetoonud. Kolm gruppet, kes näidendiga gastroleerima sõitsivad, on oma torada juba ligi 500-tuhat franki sissetõinud. Mitte wähe ei toonud ka „Shantecleri“ era wäljaanne peaaegu kõigis Euroopa teeltes kasu.

Londonist. D f t e n ä i d e n d i t. Enne kuulmata reklaamit kirjanduseilmas tegi keegi noor Londoni naiskirjanik, et oma näidendi peale tähelepanemist pöörata. Ta märkis ennast kuna ta riina ja selja peale sõlbi vealkirjaga — „Dfite mašteritub neuu ühewaatuslist näitemängu! Kes rohke m patub?“ — kohendas. Niiisugusena hakkas mehine neuu mööda Londoni peatänawaid jalutama. Kaks torda jalutas ta läbi Patidalla ja wiis torda läbi Strandit. Keegi nais-terahwas hõikas torb temale järele: „Tubli, ma soowitſin, et minul ka ſarnast sübidust oleks.“ — See päew ei toonud aga mingisugust materjalit parandust. Sellegipärast ei kaotanud noor naiskirjanik oma lootust, waid tähendas, et ta homme jällegi tänawaid mööda jalutama hakkab, ning wiimati ikkagi teatri direktorite tähelepanemist wõita suudab.

Moskwaſt. Keſtnädal tuli teatri agenti Kaſſoſhini juures tüli ette. Peterburist sõitis Nemetti teatri entrepreneur Moskwaſse ja teda ei lastud teatri bürosse ſiſse, ſest et ta omal ajal mõnelede wõlaufaldajatele nende wõlgasid wälja ei olnud maksnud. Et ta teatribüro laudu grupet kofku ei saanud, ſiis pööras ta agentide poole. Paljude tunnistajate juuresolekul ſai teda keegi kaſſapidaja, kes tema juures enim oli teeninud ja kaſhjuaanud, kätte. Kohe algas häge tüliſemine.

Peterburist. Schaljapin jõudis Monte-Carloſt, kus ta kauemat aega gastroleeris kodumaale tagasi. Tulewaks aastaks on ta üherts kuuls Londoniſse ja kahets kuuls Pariisi kuisutud, kus ta 20 etenduseſ taaja laulab.

Tallinnast. Eesti teater „Estonia“ algab tänanuu oma ringreisi 23. apr. — Nõja juhij ſeeford teatri eſſeiſuſe iſe ja ettekannetes on määratud: H. Heijermansi „Seitſmes täht“, Diateri „Salataubawebajad“ ja lõpuks kuulsa Inglise kirjaniku B. Shaw jaiwymäng „Kuradi õpilane“. Nuna rohke jagu tegelasi ringreisel wiibwada — mõeldakse mai kuu jooksul koju jäänuud operette jõududega wälteſed laulu mängud ſega eestawaga „Estonias“ toime panna. Et ringreisi tütid head on, jeda tõendab juba iſſi nende mitmekordne ette kanne Tallinna „Eesti teatris“ ſiis tuleb ka loota et Tallinna näitlejad teistes kudemaa linnades nii mõnegi huiwitava õhtu ſuudawad pakkuda — nagu ſee tänini nähtub on. Soowime head kordaminemist!

— Eesti teatri „Estonia“ teatritomitee on järgnewats hooajaks näitlejatega uuud lepingud teinud. Jääwad: herrad Pinna, Th. Altermann, K. Jungholz, M. Trilljärm, Ed. Kurnim, Aug. Michelson, G. Aweſſon ja B. Hanjen, pr. N. Pinna, B. Kuusmann, neiud L. Saks, S. Peetſon, Luhaär, U. Weltmann ja neuu Hellas. Neiu H. Salm lahtub hoopis teatrist, neuu M. Pumboga ei ole ſenini leping tehitud — niijama on ka hra Blaubrit'iga. Uuteſt jõududest on eſſi algul kindlaſte angagerituid hr. Sällit Karwaſt „Wõitleja“ näiteſelkſtonnaſt. Hra Sällitil on kena, tugew laulu hää ja awalab ofades nii ka elus oma waimu wärſuſega head ja meeldivat mõju. Niijama teſtawad läbirääkimised uuete naisjõududega teiste ſeas ka Moskwa teatritooli haridusega, noore näitlejanna neuu Erna Wilmeriga, kes nagu kuuleme, tulewajel hooajal Tallinnas külaſkäigu etendust annab, edasi — ja loota tuleb, et tulewane mängu hooaeg õige rohkeſte huiwi patub. —

Õhawõtte pühade repertoiri on „tüdimata“ „Lõbus talupoeg“ ja Dehari operette „Lõsupunuja“ määratud. „Lõbus talupoeg“ mängitakse teiſel ja „Lõsupunuja“ kolmandamal pühäl.

— Hra B. Pinna mängis neljapäewal, 8-mal ſ. k. p. Bene Kubis Bene aſjaaromaſtajatega Anton Tſhehowi „Onu Wanjat“. Arwustus peab aga aja puuduse pärast järgmiſeſse № jääma.

— Neljapäewal oli hr. Theodor Altermanni tuluõhtu, jällegi oli ſaal wiimase plaſſini müüduud, mis ſelge tunnis- tus ſelleks on, et publikum oma kunſtnikka dieie hindab ja rohke tingituste jagamiſega oma lugupidamiſt näitab. Th. Altermannile annetati — suur loorperi pärg, suur ar- rangement lilledega, kulb moodne uur, suur hõbe peeter, pift Kautafia hõbe piip, iluſtatud moodne ſigarikaſt Gawanna ſigaritega ja hõbe ſigaripiftiga, ſuitſetamiſe laud, mitu kaſti ſigarituid, weiniſid, konjakt ja tolm antrud õlut, eht forxerier koer ja lumivalge tuwi, mille taela hõbe tikutoos oli ripu- tatud. — Waheaegabel ja lõpul kuisuti tormilisel kätteplatſu- tuſemaruſ benefiſiantit mõjuwa ja wiſtiste igasſe üheſe mul- jendit jäma mängu eſt wälja. —ik—

— Laupäewal 3. aprillil tanti Lutheri rahwamajas Heino Antio 4-järguline waatemäng „Põud“ jaare kalameeſte eluſt ette. Näidendi ſiis ilmus nr. 7. lähem ſeletus. Peab juurde liſama, et töö meie ſiduras näitekirjanduseſ tähtſa koſa omandab. Eiſu ei ole modern — ei leidu ka parabo- julgeid mõtteid, aga ſee ei olegi kirjaniku eesmärk — tema ſoow oli kaunit, weidi moraliseerivat rahwanäidendi kirju- tada — ja ſee on hr. Antole täieſte õnnetanud. Tegewuſ- tit on hästi põhjendatud, logikaliſelt wõlja wõrjunuud — ei mingitit nauwlaſſit-tehnikaliſt nõrkust, mis muudu meie näite- kirjandusele nii kudem aſi on. Minult eſimeſt kahte waa- tuſt peats weidi kofkutommata püüdma. Muudu ſipub ta pifaks wenima.

Jääb ſoojalt ſoowida ja loota, et näidend järgmiſel hoo- ajal „Estonias“ meie parema jõudude kaastegeuueſ ette kan- takſe. Ei taha prohmet olla, kuid arwan kindlaſte, et töö „läbi lõõb“, ſest ſeal leidub palju iluſajad tüüpſeid ja trahwa- waid pilta jaare kalameeſte eluſt. Junior.

Nikolai Solli matuſ.

Eſmaspäewal, peale lõunat wiidi Tallinnas omaſte ja tuttawate ſaatel korrektor Nikolai Solli ſurnukeha wiimasele puhtepaigale. Peale lahtunu forteris Riientampſi uul. hin- gepalwe pidamiſe, wiidi ſurnukeha Preebriahenſki kirikuſse, kus preeſter Teis maimiſe teeniſtufe pidas ja liigutawas kõ- nes lahtunu waewariſkaſt elukutſet meelde tuletas ja temale rahuliſt hingamiſt ſoowis.

Kiriku juureſt liitus ſurnuwanter ja leinarong läbi linna ſurnuuaia poole. Teel peatati „Tallinna Teataja“ toimetuſe ees Harjuwärawas. Seal töötas lahtunu kõigewiimajel ajal. „Hinga rahus, hinga rahus!“ käiſiwad ta ſealt endiſte kaſtõõtjate ſoowid unuſtamata lahtunule järele.

Tallinna õigeſu ſurnuuaial walgel liiwa künkal aſendati lahtunu wiimaseſse rahuſingi. Haua juures hüüdis toime- taja hr. Reintſal kadunule ſooje jumalagajämiſe lõnu järele, oma kõnes kadunu eluſt, tema õppimiſehimu, õiglaſearma- tuſt ja tähelepanemiſewäärt teekütundmiſt meelde tuletades ja „Tallinna Teataja“ toimetuſe liikmete poolt hauakünkal lei- napärga panneſ. „Wirulaje“ toimetuſe poolt, kus lahtunu enimalt oli töötanud, pani pärja kühifeſe jumalagajämiſe lõnega ſelle toimetuſe liige hr. Mores hauale. Peale ſelle pandi leinapärgaſid weel. „Päewalehe“ toimetuſe, kirjatuſe- ärti „Teaduſe“ ja kadunu wenbade poolt, kes kaugemalt kal- liſpeetud ja unuſtamata wenda tema wiimajel teel ſaatma olinad tulnud. Hinga rahus! olgu ſulle haura niike muld ſerge!

„Tall. Teat.“ järell.

Oma- ja väljamaa

weinisid

Champagnerit,

Konjakit,

Liköörisid jne. jne.

Maitsewaid konserwisid ja
wärskeid maiusasju

soowitab

Bodega Española

Wiru uul. nr. 24.

Kõige suurem väljawalik

näitemängudest

on **H. LEOKE**'sel, Wiljandis.

Seltsidele, kooliõpetajatele ja näitemän-
gude toimepanejatele saadetakse nime-
kiri (72 lhk.) hinnata.

Adr.: Феллинь, Н. Леоке'се raamatukaupl.

Päewapildid

igat jeltfi paberil, teatud hindadega suurendused iga-
suguse pilbi järele; kõisjugu juures õliwärvipildid
linase riide eht paberi peale saawad

Wikal uul. nr. 49 tehtud.

Fotograf ja portreätmaler

Alex. Jurich.

Telefon nr. 577.

Albuminipildid alati wärskel paberil.

Idealwalgus

Sinumbra

Piiritusgaasilaternad:

Tubane walgustus 15 rbl.

Waline walgustus 20 rbl.

Peale selle:

piirituslambi brennerisid,
triikmasinaid, priimuseid jne.

walgustustarwidusi ja
denatureeritud piiritust

soowitab

Bodega Española

Wiru uul. nr. 24.

Ostau ja müün kõisjugu pruugitud maha-
kraami ja mööblid ja
kõisjugu teisi asju ja kraami, kõige wähemast tuni kõige
kallimani. Kellel midagi müüa on, palun teatada
Wäitfel Tartu maant. nr. 6, pruugitud asjade poes.

J. Sommer.

Suures väljawalikus

lõuendist meeserahwa kraed, maniskid ja
manshetid, slipid, trakkid, kindad ja sokid,
joowitab mõisliku hinnaga.

Robert Fams,

Wiru uulitsal nr. 13.

Hoiatus!

Et viimasel ajal meie paberrossid

„Добрый Молодец“

järeloomama on hakatud,

(Dobry Molodetz)

Pange siinolewat
wabriku märki tähele.

20 tükki 5 kop.

Добры Молодец

Ainult see on õige
paki-pilt

Добры Молодец
Ainult see on õige
paki-pilt.

hoiatame austatud kaubatarwitajaid ja palume sellepärast ostu juures meie nime hoolega tähele panna. Ühisus „Laferme“ St. Peterburis.

A. Winnal'i päewapildi- töökojas

Tallinnas, Niguliste uul. nr. 14,
Pärnus, Nüütili uul. nr. 49, . . .
Saaremaal, S. promenaadil 132,

walmistatakse päewapildid moodjatel paberitel ja suurendu-
fed, tusch, pigment, aquarell ja õlitõrwidega alati forralitult
a ruttu.

Kunstnikkudele ja näitlejatele teatud %.

Palun aadressi hästi tähele panna:
Suurel Karja uul. nr. 2.

Parisi magasin,

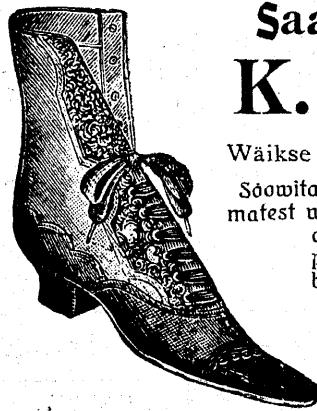
Tallinnas, S. Karja uul. nr. 2,
foowitab alati juures walitus kõige uuemate
wähjamaa moobide järele walmistatud
meeste- ja naisterahwa

walmistatud riideid
ainult parematest riidejortidest, illitoreba pas-
simisega ja oma töötoas tehtud tugewa tööga.

Palun aadressi hästi tähele panna:
Suurel Karja uul. nr. 2.

Hülfid „Georgi“

ainult efimefes headufes igal pool müügil.

Saapakauplus K. Kask,

Wäikse Karja ja Sauna uul. nurgal.

Söowitab suures wäljawalikus pare-
matest wabrikutest uueste saadud ja
oma töötoas walmistatud saa-
paid ja kingasid. St. Peter-
buri gummikalossid, head
saapamääret, saapapaela-
sid, maniskaid, kraelid,
kaelasidemeid, traksidid,
sokkisid, sukkasid, wiffaa-
paid ja toakingasid jne.

Hinnad kõige odavamad. Kauba keaduse eest täielik wastutus

Rohu- ja wärwikauplus K. Sosaar

Tallinnas, ringkonnakohtu wastas.

Kõnetraat nr. 462.

Rahwameelse Eesti päewalehe

„Tallinna Teataja“ ja teise lühendatud „Tallinna Uudiste“ väljaande

tellimine 1910. aasta II weerandi peale on awatud.

„Tallinna Teataja“ seab omale liputirjaks: itta ja alati tuleb õiguslastes piirides vähemat suurema tehwmemat kutama wastu tahtsta.

„Tallinna Teataja“ tahab rahwa laimete kihtide isetegewust aratada ning selleks kaaja mõjuda, et rahwas ije ilma kunstliku ülesõhutuseta ijeiseiswalt ja ilma eestkostjateta oma elujärge hakkab korraldama. „Tallinna Teataja“ põhjusmõte on: **Kõik rahwa jaoks ja kõik rahwa läbi.**

„Tallinna Teataja“ teeb oma kõige esimeseks ülesandeks rahwa jõudu ja isetegewust koondada. See mõib ainult sel teel jündida, kui om a walitj ujele kõige laim tegeuwemõimalus antakse, koolide oluford meie maal ajafõrgusele tõstetakse, ajakirjandusele sõnawabadus antakse, hanguma lõõnud kirjitu wormid ajatõhastel uuendatakse jne. Kende kihtide kätte-jaamijeks tahab „Tallinna Teataja“ oma tegeuwust pühendada.

„Tallinna Teataja“ töötab rahwameelses sihis ja tahab ennaft oma töös laimde rahwakihtide peale toetada. Ta tunnistab ühtkute rahwatallasside mõitlused põhjendatult ja peab neid mõitlusi praegu e aja ühiselu edenemise tagajärgebeks. Selles mõitluses hoiab leht ilma tingimata selle klassi poole, mis praeguses majanduslises elus teise surme all seisab. Iga-juugused uuendused, mis seaduseandliste asutuste poolt meie maa kohta etteõdetakse, leiawad „Tallinna Teataja“ juhtkirjades kiiret ja asjalikku ülewaadet ning selgitust.

„Tallinna Teataja“ tahab oma lugejaid oma kodumaa ja juure ijamaa ajaloolise korra wäljatujunemisega tutwustada. Selleks ilmub remas eelolewa aasta jookful Baltimaa ja Wene riigi ajalooft terme rida kattendib, mis enne Eesti keeles ei ole ilmunud.

„Tallinna Teataja“ kannab selle eest hoolt, et ta lugejad kõikjuuguste uuema aja ülesleidustega ja teiste teaduse ilma uudistega ruttu tuttawaks jaatfiwad.

„Tallinna Teataja“ jutulija ei taha mitte ainult põnew olla, waid sealjuures ka kunstilisel harim. Selleks on toimetus mitmete uue aja kirjandikude romantid wälja walinud, mis haritud rahwaste juures waga laialdast tähelepanemist enese peale tõmbaifiwad.

„Tallinna Teataja“ paneb sõnumete wärskuse peale suurt rõhtu. Drükittoja hea tehnikaline siissead teeb talle mõimalikult, et ta seljamal päewal Tallinnasse jõudwad teated mõib kõik lehte üles mõta.

„Tallinna Teataja“ on iga laupäew piltibega kaunistatud lisaleht nimega „Külaline“ kaasas. Piltide wäljamaliku juures pandakse pearrõhtu selle peale, et nad meie oma kodumaalt õlefiwad, kuna sealjuures laugemalt asju, mis kunstilisel tähtsaj mõi jälle päewafüundmüste kohta käiwad, toomata ei jäeta.

„Tallinna Teataja“ ilmub kahes wäljaandes: päewaleht „Tallinna Teataja“ ilmub igapäew 1¼ ja lau-
päewal 1¾ trükipoogna suuruses. Teine wäljaanne

„Tallinna Uudised“,

mis „Tallinna Teataja“ sijuft koku seatakse, ilmub kolm korra nabalas, katš korra 1½ ja laupäewal 2 trükipoogna suuruses

„Tallinna Teataja“ tellimisehind on:

9 kuu peale postiga	4 rbl. 70 kop.	postita	3 rbl. 90 kop.
8 " " "	4 " 20 "	" " "	3 " 50 "
7 " " "	3 " 70 "	" " "	3 " 10 "
6 " " "	3 " 10 "	" " "	2 " 70 "
5 " " "	2 " 75 "	" " "	2 " 30 "
4 " " "	2 " 25 "	" " "	1 " 85 "
3 " " "	1 " 65 "	" " "	1 " 40 "
2 " " "	1 " 20 "	" " "	1 " — "
1 " " "	— " 60 "	" " "	— " 50 "

Wäljamaale 9 kuud 8 rbl. 40 kop., 6 kuud 5 rbl. 70 kop.
3 kuud 3 rbl., 1 kuu 1 rbl.

„Tallinna Uudiste“ tellimisehind on:

9 kuu peale postiga	2 rbl. 70 kop.	postita	2 rbl. 45 kop.
8 " " "	2 " 40 "	" " "	2 " 25 "
7 " " "	2 " 10 "	" " "	1 " 85 "
6 " " "	1 " 80 "	" " "	1 " 65 "
5 " " "	1 " 60 "	" " "	1 " 35 "
4 " " "	1 " 30 "	" " "	1 " 10 "
3 " " "	1 " — "	" " "	— " 85 "
2 " " "	— " 80 "	" " "	— " 55 "
1 " " "	— " 40 "	" " "	— " 30 "

Wäljamaale 9 kuud 4 rbl. 60 kop., 6 kuud 3 rbl. 25 kop.,
3 kuud 1 rbl. 75 kop., 1 kuu 65 kop.

„Tallinna Teataja“ toimetaja: Joh. Reinthal.

„Tallinna Uudiste“ toimetaja: J. Mändmets.

Toimetuse liikmed: Ed. Subel, A. Kamp, P. Olat, A. Weiser, Joh. Kruberg.

Tellimise adrejs: Ревель, „Tallinna Teataja“

A. Panksepp.

Täieline

jalgratta parandamine,

emailleerimine ja nikeldamine; treimine ja
kõikfugu üksikute jagude juurdetegemine.

Töö on korralik ja terminlik.

Harju uul. nr. 45.

Kaubamaja

G. Gutkin

Tallinnas, Wiru uul.
Demini wastas.

Suur ladu

riideid ja kalewifortiiid näitelawa
sisseseadmiseks. Näitufeks: wärwi-
list kalewit eesriiete jaoks, kulisside
riided, näitelawa pörandawaibad,
mööblite üleriided igas mustris ja
hinnas. Kardinad, portiired, ja muud
näitelawa ilustused. Odawamad ülikonnad
teatriite garderobedele.

Peale selle suur ladu igafugustest moodfateft
oma ja wäljamaa
riidewabrikute willastest riidest, nagu: liidiriidet,
kalewit, drappi ja cheviotti on alati suures wälja-
walikus saada.

Pulmade kaasawaraks iga seltsi linast ja puuwillast riidet.

Uudised igapäew naiste- ja meesterahwa riide-
teft. kui ka kalukatelt.

Mööbliriideid, teppihid, kardinad, pörandariideid,
magamise- ja reisiitekkilid, pleetifid, päewa- ja wihmawarjulid.
Profesori Jägeri liistemillist aluspefu.

Gummimantlid.

Kafukakaupa ja walmistehtud karwakraesid, kui ka
mütsifid jne. Kaubamaja G. Gutkin.
Tallinnas, Wiru uul., Demini wastas.

Paljudes sortides paremaid

näo-seepisid, lõhnelisid,

hamba ja suu wett, pummadi ja juukse-
kaswatamise-rohtusid saada

Ed. Moring'i rohu- ja wärwikauplus

Suure Harja uul. nr. 14.

Trumanni

Delikates kauplus

Harju uul. nr. 43.

K. Kopijowski,

Tallinnas, Kopli uul. nr. 2

soowitab kõige odawamalt Rootsi ja muude
maade granidist ning marmorist

monumentisi,

ristisid ja hauakiwa,

marmorist laudu ja lettisid, tsementkiwa, kõik-
suguste ilusate ja kirjude müstritega, maja- ja
kojapörandate jaoks.

Igaüks, kes monumentisid wõi ristasid tarwi-
tab, küsigu enne meie juures hindasid ja kujutusi.

I Hambakliinik

Wiru uul. nr. 7, Nikolai majas.

Wastuwõtmine fogu päewa otja.

Kunstliste hammaste labororium.

Hinnad kindlad.

Natural wiinamarja wiinad,

C. K. S. Suurwürsti Nikolai Nikolajewitshi
aedadest.

Ladu **J. Muischneek'i** juures,

Tallinnas, Kuninga uul. nurgal nr. 2/15.
Telefon nr. 213.

Loomulikud (natural) magusad walged | 1 t. 65 f.
punased | 1/2 t. 35 f.
" | 1/4 t. 20 f.

Portwein | 1 toop 85 f., 3/4 t. 60 f.,
Madeira | 1/2 toopi 45 f., 1/4 t. 25 f.

Walge wein | 1/4 pange 160 f.
Punane wein | ilma nõuta.

Igapäew wärsket oma tehases praetud

kohwi, linnasekohwi ja õgurid.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR